

VectorTM. Cultura ca practică urbană

Concluziile seminarului
internațional

- 4 Introducere
- 7 Editorial — Cosmina Goagea
- 8 Echipa de proiect

- 10 **Dominic Fritz, Primarul Municipiului Timișoara:** Experiența Timișoara 2023 – Capitala Europeană a Culturii a construit fundația. Vom folosi cultura pentru a transforma orașul mulți ani de acum încolo

- 12 **Panel 1. „Viziuni asupra orașului: transformarea urbană prin cultură și prin elaborarea politicilor publice”:** Nevoile cetățenilor trebuie să fie în centrul dezbaterilor din administrația publică. Doar așa se poate face transformarea urbană prin cultură

- 26 **Panel 2. „Cum se iau decizii în contextul transformării urbane prin cultură”:** Orașele sunt despre oameni. Construim pentru viitor, vrem un spațiu public care să poată fi folosit diferit de fiecare om

- 42 **Panel 3. „Practicile culturale, factori de modelare a politicilor publice și a dezvoltării urbane”:** Centrele culturale sunt coloana vertebrală a diseminării culturii. Cu ajutorul lor, Timișoara poate deveni exportator de cultură în regiune

- 56 **Panel 4. „Cum facem legătura între politici, reguli și practici culturale”:** Arhitectura nu se rezumă doar la clădiri. Profesia se intersectează cu multe domenii culturale, dar și cu științele sociale

- 70 Încheiere
- 74 Concluzii — Jordi Baltà
- 78 Măsuri — Eugen Pănesc
- 82 Ilustrații grafice — Cristina Labo / NiZNAiU

Seminarul internațional „Vector TM. Cultura ca practică urbană” a facilitat publicului întâlnirea cu 27 de vorbitori, specialiști în diverse domenii, din 7 țări europene. Timp de două zile (8 și 9 decembrie 2023), la Cinema Victoria, au avut loc o serie de discuții despre condițiile în care practicile culturale pot transforma orașul și despre contribuția programelor de Capitală Europeană a Culturii de la Wrocław, Maribor, Rijeka și Timișoara în acest sens.

Organizat de Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara, seminarul internațional a fost un eveniment dedicat comunității de arhitecți, curatori, operatori culturali, creatori de politici publice și de strategii urbane, consultanți și decidenți din administrația publică.

Aceștia au dezbătut în ce măsură premisele create de experiența Timișoarei de Capitală Europeană a Culturii vor conduce la transformări profunde în societate și la nivelul orașului. Care sunt vectorii de transformare urbană generați de Programul Timișoara 2023 și cum pot fi ei integrați în agenda publică pentru anii următori? Răspunsul la această întrebare îl veți regăsi în paginile următoare, care prezintă o sinteză a discuțiilor din cadrul seminarului.

Vector TM face parte din programul Power Station, componenta Programului cultural național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023” dedicată creșterii capacității sectorului cultural și implementată de Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara.

Editorial

— Cosmina Goagea

Vector TM a arătat cum cultura și arta funcționează ca instrumente foarte puternice de creare a orașului, care aduc la lumină noi dimensiuni urbane, neluate în calcul până acum. Seminarul a pornit de la o înțelegere împărtășită a faptului că sectorul cultural poate influența semnificativ gândirea despre oraș, chestionarea gestionării spațiilor, regenerarea, creșterea calității mediului de viață, intensificarea experienței urbane și a identității, până la sentimentul de apartenență și posesie. A fost discutat din perspective multiple procesul de transformare declanșat de Capitala Europeană a Culturii, cu diferitele sale temporalități - de la acțiuni cu rezultate deja concrete, vizibile, până la schimbări de mentalitate și de abordare a felului în care ne imaginăm orașul care vor avea efecte tangibile în viitor. La rândul lor, arhitectura și designul urban au fost valorizate ca practici fundamentale culturale.

Seminarul a fost un laborator de procesare colectivă în timp real a contribuțiilor din partea tuturor celor invitați, cu scopul de a pune pe masă explicit ingredientele/semințele valoroase pe care le avem acum, și de a vedea care sunt condițiile necesare pentru ca aceste sedimente să rodească în anii care vin. Practicile și metodele dezvoltate în cadrul Timișoara 2023 au fost privite prin lentile noi, prin prisma experienței altor orașe și a altor

specialiști. Aceste priviri proaspete și de la alte distanțe au adus claritate asupra unor resurse potențiale și forțe în stare latentă pe care noi, cei implicați, poate nu le vedeam destul de clar. Foste Capitale Europene ale Culturii au oferit o oglindire a Timișoarei și a ce poate ea oferi într-un sistem de referințe mai larg, european. Practicieni, operatori și antreprenori culturali au descris momentul în care se află, care sunt aspirațiile/proiectele/construcțiile lor și de ce au nevoie pentru ca acestea să se realizeze. Reprezentanți din partea instituțiilor și administrației au adus lămuriri în ceea ce privește cadrul legislativ și strategiile de dezvoltare deja asumate sau în curs de asumare, precum și viziunea și ambițiile lor comune pentru Timișoara și pentru România. În fine, lecția Timișoarei s-a dovedit a fi despre cum să stabilizezi un sistem. Timișoara a demonstrat curaj, încredere și asumarea riscurilor pentru crearea, sub presiunea timpului, a unui sistem organizat de susținere a producției și consumului cultural, cu impact deja vizibil asupra dezvoltării urbane. Seminarul Vector TM a pus sub lupă tocmai acest sistem, cu intenția de a întări conștientizarea resurselor deținute de oraș și a capitalizării cât mai bune a acestora prin acțiune susținută de voință politică, pentru a menține impulsul. Am putut vedea cum cultura poate fi un motor economic. Provocarea, acum, este s-o facem bine în continuare.

Echipa de proiect

Cosmina Goagea Co-curatoare

Arhitectă, curatoare pentru teritoriul „Locuri” în cadrul programului Timișoara 2023
— Centrul de Proiecte Timișoara

Cosmina este arhitect, curator și editor. Cercetările și practica sa sunt axate pe expoziții muzeale, arta ca practică urbană, place-making prin intervenții culturale și strategii culturale pentru dezvoltarea urbană. Începând din 1999, a fost designer și curatoare pentru expoziții, publicații, activări ale spațiului public, programe de cercetare și conferințe despre arhitectură, design și cultură urbană atât în România, cât și în străinătate. Este inițiatorea și coordonatoarea mai multor programe bazate pe rețele internaționale de curatori, arhitecți și artiști. Directoarea artistică a platformei de comunicare și acțiune pentru oraș Zeppelin. Curatoarea teritoriului „Locuri” din cadrul Programului cultural național „Timișoara - Capitala Europeană a Culturii în anul 2023”.

Raluca Iacob Co-curatoare

Coordonatoarea Power Station și monitorizare - evaluare rezultate și impact
— Centrul de Proiecte Timișoara

Raluca este coordonatoarea a Power Station și monitorizare-evaluare rezultate și impact, membră a Consiliului de Coordonare al Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara. Este manager cultural și specialist în politici publice. A lucrat pentru Punctul de Contact Cultural al României și a contribuit la acțiuni de advocacy pentru cultura publică. Prin intermediul Asociației MetruCub a lansat o serie de proiecte care au venit în sprijinul colaborărilor dintre actori culturali și școli. A coordonat și a contribuit la realizarea de strategii, analize, ghiduri și recomandări din sfera managementului cultural și a politicilor culturale, la nivel național și internațional.

Ramona Laczko David Co-curatoare

Coordonatoarea proiect Timișoara 2023
— Centrul de Proiecte Timișoara

Ramona este coordonatoarea proiectului Timișoara 2023 și membră a Consiliului de Coordonare al Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara. Ea este manager de proiecte culturale, cu o vastă experiență de lucru în organizații culturale internaționale din Europa și Asia. A contribuit la coordonarea unor programe de colaborare internațională între cele două regiuni, la dezvoltarea de strategii de comunicare pentru programe regionale și la cercetare în domeniul politicilor publice în sectorul cultural.

Eugen Pănescu Co-curator, moderator

Arhitect și urbanist

Eugen este arhitect și urbanist implicat în inițiative calitative în ceea ce privește cadrul național de planificare urbană, locuințe și politici pentru arhitectură și regenerarea urbană a zonelor istorice. În calitate de președinte al grupului de lucru Probleme Urbane și membru ales al Consiliului Arhitecților din Europa în perioada 2015-2021, el urmărește Agenda Urbană Europeană și abordarea Baukultur în ceea ce privește durabilitatea, locuințele, utilizarea înțeleaptă a clădirilor și modernizarea cu precauție a zonelor urbane. Contribuie la mobilizarea rețelei profesionale de arhitecți, ingineri și designeri în cadrul inițiativei New European Bauhaus. Promovează, în calitate de speaker, abordarea holistică a regenerării urbano-rurale prin echitate socială și economică, conectând guvernarea publică inovatoare în planificare urbană cu acțiunea civică. Ideile sale se referă la găsirea de răspunsuri responsabile la problemele urbane prin cooperare interculturală și conștientizare socială. Aceste acțiuni i-au adus, în 2022, o bursă în cadrul programului RISE Cities al Fundației BMW.

Ștefan Teișanu Moderator

Ștefan Teișanu este manager cultural, antreprenor și co-fondator al organizațiilor Centrul Cultural Clujean, Fapte și Nord. Este membru în Consiliul Economic și Social al României, reprezentând sectorul cultural și societatea civilă, și lucrează cu Banca Mondială ca specialist în participare și dezvoltare locală. Este director executiv al Centrului Cultural Clujean, ONG de cultură și dezvoltare durabilă cu 112 membri: organizații și instituții culturale, universități, asociații ale mediului de afaceri și ale societății civile, administrația locală și județeană. A fondat Asociația Fapte, care organizează festivalul Jazz in the Park și alte evenimente culturale cu impact în comunitate, și Asociația Nord, organizație de dezvoltare comunitară înființată la Darabani, orașul său natal din Moldova. A fost președinte al AIESEC Cluj-Napoca și a pus bazele filialei clujene a Junior Chamber International. Crezul său personal este că oamenii pot fi ceea ce își doresc să fie.

Dominic Fritz

Primarul Municipiului Timișoara

Experiența Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii a construit fundația. Vom folosi cultura pentru a transforma orașul mulți ani de acum încolo.

Titlul de Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii a fost un prilej de a schimba modul în care cetățenii văd și interacționează cu orașul lor, iar acest lucru va continua și în anii următori, a declarat Dominic Fritz, primarul Municipiului Timișoara, la debutul seminarului internațional „Vector TM. Cultura ca practică urbană” din cadrul seriei de evenimente „Timișoara 2023 la nesfârșit”.

„Ne-a fost foarte clar de la început ce vrem de la titlul Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii. Planul nu a fost să avem un singur an de evenimente mărețe plătite cu mulți bani publici, care să atragă sute de mii de oameni, iar la finalul lunii decembrie să facem curățenie și să plecăm acasă. Ideea a fost să folosim cultura ca pe un mijloc de a transforma orașul, de a găsi un nou sentiment de comunitate, de a oferi un nou sentiment de apartenență cetățenilor noștri, o viziune nouă asupra spațiilor publice din oraș și asupra modului în care ne putem implica în viața orașului. Am pus mai mult accentul pe tipul de proiecte care generează o nouă viziune asupra modului în care cetățenii interacționează cu orașul lor”, a spus Dominic Fritz.

Unul dintre cele mai cunoscute proiecte este cel din fosta Piață a Operei, unde a fost realizat un turn imens cu 1.000 de plante, un turn în care oamenii pot urca și se pot uita la oraș. „A fost unul dintre proiectele cu cel mai mult succes pentru că a schimbat cu adevărat modul în care oamenii au văzut piața noastră principală. Am încercat să schimbăm modul în care vedem orașul, modul în care ne vedem pe noi înșine nu doar ca pe consumatori de artă și cultură, nu doar ca pe consumatori de decizii

politice care se iau altundeva, ci ca participanți la tot ce se întâmplă, ceea ce are legătură și cu istoria Timișoarei”, a adăugat Dominic Fritz

Una dintre marile provocări este spațiul urban, atât cel public, din exterior, cât și clădirile, precum și modalitatea în care pot fi ele transformate în spații care generează un sentiment de comunitate și de implicare în viața orașului.

„O lecție învățată anul acesta este că, dacă ne gândim la cultură, trebuie să avem o abordare foarte amplă a ei. Aici este vorba de comunități, despre oraș, nu este vorba de viziunea foarte restrânsă asupra artei. Cred că trebuie să împingem limitele a ceea ce vedem ca proiecte culturale”, a explicat el.

În opinia primarului Timișoarei, curajul de a crea lucruri care nu sunt perfecte, care sunt temporare, dar și curajul de a încerca idei noi și de a acorda încredere comunității de a folosi acele lucruri și de a testa acele idei noi reprezintă ceva care a fost foarte încurajator în 2023, iar aceste lucruri vor continua și în anii următori.

„Ambiția noastră este de a folosi toată experiența și încurajările pe care le-am obținut din Capitală Europeană a Culturii ca pe combustibil, ca pe un mod de a construi fundația și valorile care ne țin împreună, care ne fac o comunitate. Anul 2023 se va finaliza, dar Timișoara și ambiția sa de a deveni Capitală Europeană a Culturii vor dăinui, vor exista și anul viitor, și cel care urmează după și pentru mulți alți ani”, a concluzionat Dominic Fritz.

Dominic Fritz a fost ales ca primar al Timișoarei în toamna anului 2020. Născut în Germania, el a venit prima dată în Timișoara în anul 2003, când, după terminarea liceului, a lucrat ca voluntar la o casă de copii din cartierul Freidorf. Înainte de a intra în politica locală din Timișoara, Dominic Fritz a lucrat mai mult de 10 ani în administrația publică germană. În 2009, după studii de științe politice și administrative în Germania, Franța și Anglia, și-a început cariera profesională în calitate de consilier în cadrul Agenției Germane pentru Cooperare Internațională (GIZ). Între 2016 și 2019 a fost șeful de cabinet al fostului președinte al Germaniei și fost director al FMI, Horst Köhler, la Berlin. Din această poziție, a colaborat cu multe instituții și autorități naționale și internaționale precum Națiunile Unite, Banca Africană de Dezvoltare sau Ministerul Afacerilor Externe din Germania.

Panel 1

Viziuni asupra oraşului: transformarea urbană prin cultură și prin elaborarea politicilor publice

Nevoile cetățenilor trebuie să fie în centrul dezbaterilor din administrația publică. Doar așa se poate face transformarea urbană prin cultură

Calitatea înaltă a arhitecturii și a spațiului construit impactează sănătatea și starea de bine a oamenilor, și ca atare reprezintă una dintre prioritățile politicilor publice europene, având drept criterii contextul, sentimentul locului, diversitatea, valoarea estetică. Doar prin îndeplinirea acestor criterii se poate genera un sens al apartenenței, a conexiunii oamenilor cu spațiul lor de viață. O strategie urbană de succes este una concentrată, articulată în jurul valorilor fundamentale ale comunității locale. Cultura joacă aici un rol cheie, având puterea de a mobiliza și de a fora tocmai aceste valori și nevoi reale, autentice, locale. Creatorii de politici culturale decodifică aceste nevoi și le re-codifică în termeni de acțiuni, măsuri și factori care permit însușirea și aplicarea lor de către nivelul decizional. Conștientizarea valorilor patrimoniului și a straturilor suprapuse de memorie și semnificație este crucială pentru felul în care oamenii se raportează la oraș. Cultura contribuie la creșterea calității vieții și prin oferirea de ocazii de petrecere a timpului liber în cartiere, motiv pentru care publicul este de multe ori aliatul de bază pentru asigurarea sustenabilității unor inițiative de felul cinematograferelor din Timișoara de exemplu. Acestea sunt câteva idei avansate în cadrul sesiunii, fiind totodată trecute în revistă diverse practici de implicare a locuitorilor în impactarea agendei urbane, cu accent pe normalizarea participării cetățenilor, printr-o serie de procese informal-inovative (plimbări participative în oraș și tururi ghidate, expoziții, laboratoare sociale și ateliere tematice, bugetare participativă etc.).

Raportor panel:
— Cosmina Goagea

Ivan Blasi

Director de Program al Premiului Uniunii Europene pentru Arhitectură Contemporană | Premiile Mies van der Rohe, Comisia Europeană

Înțelegem că arhitectura este o activitate de interes public și că există o nevoie de a promova calitatea arhitecturală a clădirilor, a spațiilor publice, a planificărilor urbane. A lucra la un mediu de locuit de înaltă calitate este una dintre prioritățile de la nivelul politicilor publice din Europa. Nu a fost întotdeauna așa, dar acum se întâmplă asta la nivel european. Nu există politici europene specifice arhitecturii, pentru că aceste politici depind în funcție de fiecare stat membru al Uniunii Europene, dar există un mandat de a lucra la politicile legate de arhitectură.

Există un raport publicat în 2021, numit "Towards a shared culture of architecture. Investing in a high-quality living environment for everyone", care prezintă o colecție de studii de caz la care au lucrat 39 de experți din statele membre ale UE și care are o serie de bune practici și recomandări privind viziunile asupra orașului.

Potrivit acestui raport, unul dintre criteriile pentru un spațiu de locuit de calitate este acela că acest spațiu nu trebuie să fie doar funcțional, ecologic sau rentabil, ci trebuie să îndeplinească nevoi psihologice, culturale și sociale și să genereze un sentiment de apartenență.

Politicile europene privind arhitectura au început acum 20 de ani, iar fundația lor se bazează pe doi piloni: Consiliul Europei, care a încurajat Comisia Europeană și statele membre să promoveze calitatea în arhitectură și lansarea Premiului Uniunii Europene pentru Arhitectură Contemporană, în 2001.

Factorii de decizie politică conștientizează transformările conduse de cultură. Programele de transformare prin cultură trebuie să fie ale orașelor, nu ale decidenților politici. Cei care vor să facă cu adevărat transformarea orașelor prin cultură trebuie să se asigure că fiecare inițiativă vine ca urmare a nevoilor cetățenilor, a oamenilor care locuiesc în oraș și că aceste nevoi ajung mai apoi în centrul dezbaterilor, al discuțiilor din administrația publică. Este un proces de adaptare continuă.

Născut în 1976 în Barcelona, Ivan Blasi a studiat arhitectura la Școala de Arhitectură din Barcelona (ETSAB-UPC), pe care a absolvit-o în 2002. A co-fondat studioul de arhitectură 100to Arquitectura în 2003 și a predat la Centrul de Arhitectură din Barcelona începând din 2005, concentrându-se pe Arhitectura secolului al XX-lea și Arhitectura contemporană în Europa. A colaborat în mai multe programe ale Docomomo Ibérico (2007-2010) și a fost Secretar General al Docomomo International între 2010 și 2015. Este curator al programelor și premiilor în cadrul Fundației Mies van der Rohe din Barcelona, unde coordonează Premiul Uniunii Europene Mies van der Rohe și intervențiile în Pavilionul Barcelona.

Gruia Bădescu

Cercetător la Universitatea de Konstanz
Expert în Dezvoltare Urbană la CRIDL

Timișoara este un oraș care are multe straturi de amintiri, este unul dintre orașele din România care nu a suferit multe distrugerii în ultimele decenii. În anii 1980, multe orașe din România au trecut prin astfel de distrugerii.

Trebuie să ne uităm la orașe, dar și la cultura din aceste orașe în ceea ce privește modul în care gestionăm diferitele stadii ale trecutului.

Timișoara este într-o poziție unică ce îi permite să vorbească despre influența unui imperiu, a unei națiuni. Este un lucru foarte puternic, unul pe care-l putem vedea în spațiul public, în spațiul urban, dar și în producția culturală. Astfel, haideți să vorbim despre imperiu, să nu mai ignorăm acest aspect.

Cred că Timișoara face multe lucruri bine, de la multe spații publice vibrante, interesul de a gândi și mai multe astfel de spații, până la

toate programele culturale care merg bine. Trebuie să ne uităm la cum gestionăm alte aspecte, precum cel al patrimoniului și cum putem îmbunătăți partea aceasta. Acesta este un oraș care prosperă pe baza imaginii sale cosmopolite, dar ce înseamnă noile forme de diversitate pe care le-a dobândit orașul, oamenii care vin din alte părți ale țării sau alte regiuni ale lumii? Când construiești o nouă formă de spațiu social urban trebuie să iei în considerare modul în care interacționezi cu aceste noi forme de diversitate, acești oameni care vin din alte părți ale țării sau ale lumii. Proiectele urbane și cele culturale trebuie să stârnească interesul cetățenilor și să ajungă la toate tipurile de cetățeni. Dacă se simt incluși cu toții, este posibil să vedem o transformare.

Gruia Bădescu este cercetător și practician specializat în recuperarea urbană în contexte postbelice și post-dictatoriale, dezvoltare urbană integrată și memorie urbană. Deține un master în Design Urban și Științe Sociale de la Cities Programme din cadrul London School of Economics și un doctorat în Arhitectură de la Universitatea Cambridge. În calitate de practician, Gruia a lucrat în planificarea dezvoltării urbane integrate în România, Armenia, Georgia și Moldova, precum și în cercetarea politicilor, designul urban și planificarea strategică pentru Center for Sustainable Destinations la National Geographic Society, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP), Banca Mondială, Space Syntax România și Asociația pentru Tranziție Urbană. Este vicepreședinte al Centrului Român pentru Inovație în Dezvoltarea Locală (CRIDL). A predat ca lector la Universitatea Oxford, iar din 2019 este cercetător la Universitatea Konstanz din Germania și lector invitat în studii urbane la SNSPA București. A publicat despre reconstrucția postbelică în fosta Iugoslavie și Orientul Mijlociu, precum și despre urbanismul post-dictatorial și memorializare în România, Chile și Argentina.

Ioana Dragomirescu

Coordonator cinema
Autoarea Strategiei pentru cinematografele
tradiționale din Timișoara

Dacă ne gândim la o filieră culturală despre care lumea spune că este condamnată, că nu mai este dorită, că este irelevantă, cinematografia este prima care ne vine în minte. Mă refer aici la cinematograful în sine, clădirea în care intrăm să vedem un film. Nu gândim la fel despre teatre, despre muzica clasică, despre orice alt tip de artă care se joacă pe scenă, dar tot mai mulți oameni gândesc astfel despre cinematografe. Astfel, prima provocare este să deschidem un cinematograf.

Timișoara este un hub cultural pentru partea vestică a României, este un oraș vibrant, iar calitatea vieții într-un oraș nu este dată doar de școli, drumuri și servicii publice, este dată și de ce poți face cu timpul tău liber în acel oraș. Credem cu tărie, atât eu, cât și administrația

publică a Timișoarei, că oportunitățile culturale reprezintă o modalitate de a îmbunătăți calitatea vieții din oraș, cele două aspecte sunt strâns legate. Planul nostru a fost să construim mai mult decât cinematografe, a fost să dăm viață locurilor care obișnuiau să fie sufletul cartierelor lor, care au fost închise timp de 10-20 de ani, locuri care creaseră un gol în filiera cinematografelor din Timișoara.

Cred că este crucial să le fie recunoscute meritele oamenilor din spatele proiectelor și ca aceste echipe să crească. De asemenea, cred că este crucial să conectăm diferitele instituții culturale publice din Timișoara, să împărtășească experiențe, tehnicieni, resurse, astfel încât să avem cu toții acces la aceste resurse. Nu este vorba de bani, este vorba în mare parte despre oameni și abilități.

Ioana Dragomirescu are peste 10 ani de experiență în industria cinematografică europeană și este în prezent managerul cinematografelor Cinema Victoria și Cinema Timiș, primele locații redeschise în Timișoara, iar alte trei urmează să fie deschise anul viitor. Între anii 2018-2022, Ioana a coordonat Cinema Elvire Popesco din cadrul Institutului Francez din București, unul dintre principalele cinematografe independente și cea mai frecventată sală cu un singur ecran din România, membru al Europa Cinemas. În plus, Ioana a coordonat Festivalul de Film Francez din România, care a avut loc în 12 orașe simultan și moderează ateliere pentru profesioniștii din industria cinematografică în România sau în străinătate. Înainte de 2018, a locuit, studiat și lucrat timp de 11 ani la Paris, Amsterdam și Berlin. Absolventă a Universității Sciences Po Paris, Ioana a lucrat inițial pentru Europa Cinemas și apoi pentru distribuitorul independent francez Le Pacte, în departamentul de vânzări și marketing internațional.

Iza Gajny

Arhitect, cercetător, co-autoare a proiectului Social Foresight 2036/2056 în cadrul Wroclaw 2016 – Capitală Europeană a Culturii

Cultura și planificarea urbană ar trebui să lucreze împreună în dezvoltarea orașelor de la zero. Arhitectura este doar o parte din tot, cele mai importante sunt legăturile dintre cetățean și evenimentele locale, evenimentele culturale. De asemenea, este important ca mediul privat și cel public să lucreze împreună pentru a realiza aceste lucruri. Din punctul meu de vedere, pentru a crea un oraș vibrant, unul în care se poate locui bine, oamenii trebuie să fie parte din acest proces.

Dezvoltatorii se uită la varietate, la proprietăți unde cultura, arta sunt implicate. Dacă competiția este mult mai mare între ei, vor dori să fie parte dintr-un oraș vibrant, să aibă comerț.

Deschiderea aceasta este revoluționară, dar sunt multe aspecte de luat în considerare. Planificarea urbană poate fi stimulată de o administrație bună, de un management bun al evenimentelor culturale, să fie totul bine gestionat din perspectivă culturală.

Cred că trebuie să gândim un pic în afara normelor, să nu ținem politicile publice în structuri rigide, să fim flexibili în abordarea public-privat, să avem lideri buni și transparență, în primul rând.

Din 2002, Izabela Gajny a proiectat și a colaborat la proiectarea de proiecte rezidențiale și comerciale în Marea Britanie, Polonia și Europa. Este specializată în arhitectură de înaltă calitate în zonele de conservare și zonele de interes cultural. Proiectele sale includ revitalizarea și reconstrucția clădirilor istorice existente. De asemenea, a realizat numeroase proiecte, inclusiv design interior complex în clădiri istorice. A absolvit Facultatea de Arhitectură la Universitatea de Știință și Tehnologie din Wrocław și a acumulat experiență în studiouri internaționale de design arhitectural. Este membră a Camerei de Arhitecți din Silezia Inferioară (DOIA) și a Institutului Regal al Arhitecților Britanici (RIBA).

Daniel Tellman

Președinte, Ordinul Arhitecților din România - Filiala Timiș

Ordinul Arhitecților a fost implicat în tot procesul de Capitală Europeană a Culturii de la începutul lui. Noi suntem responsabili atât în fața membrilor noștri, cât și în fața întregii societăți.

Societatea din România de acum nu este obișnuită să fie întrebată ce vrea. Cred că trebuie să punem accentul pe comunicare, pe deschidere. Din partea noastră, aceste lucruri s-au schimbat în ultimii ani, administrația a fost deschisă, am adunat resurse, am răspuns la întrebări și, într-un final, am reușit împreună să livrăm, să aducem acest aspect social

al arhitecturii în centrul atenției în cadrul Capitalei Europene a Culturii.

Cred că una dintre principalele lecții pe care le-am învățat anul acesta este cea a recompenselor pe care le primești dacă ești deschis. Cred că este important să concepem modalități de a ne deschide și de a implementa niște reguli ale acestui proces. Dialogul dintre administrație și sectorul privat este de o importanță crucială. Cred că această deschidere va fi ceva revoluționar în anii ce urmează.

Daniel Tellman este arhitect, cadru didactic asociat al Facultății de Arhitectură și Urbanism din Timișoara, cu mai mult de 20 de ani de experiență în planificare și construcție, având proiecte finalizate în domenii variate, de la case eficiente energetic la uzine de producție auto sau farmaceutice. De-a lungul anilor, el a avut oportunitatea de a dezvolta masterplanuri și studii urbane, de a efectua cercetări, de a proiecta și de a fi prezent pe șantier în clădiri de patrimoniu sau în centre logistice mari.

Din decembrie 2019, Daniel este managing partner și arhitect senior în cadrul companiei SUBCONTROL, companie specializată în management de proiect, planificare generală, arhitectură și urbanism și supraveghere a șantierului.

Panel 2

Cum se iau decizii în contextul transformării urbane prin cultură

Orașele sunt despre oameni. Construim pentru viitor, vrem un spațiu public care să poată fi folosit diferit de fiecare om

Orașele, cu toată complexitatea lor, sunt unanim recunoscute drept laboratoarele viitorului. Soluțiile la probleme globale vin dinspre orașe și nu dinspre țări, depinzând în mod fundamental de condițiile locale. Cultura este un drept al oamenilor și ca atare o responsabilitate publică. În ce măsură acestea ajung să fie îndeplinite pentru toți depinde în mare măsură de viziunea orașului și de voința politică.

În cadrul sesiunii dedicate factorilor de decizie, discuțiile s-au concentrat asupra rolului administrației publice în garantarea funcționării unui sistem sănătos de producție și consum pentru conținuturi culturale. Titlul de Capitală Europeană a Culturii trebuie văzut pentru oraș nu doar ca o serie de evenimente condensate într-un an, ci ca o șansă de reinventare, o piatra de temelie pe care administrația să-și construiască strategia de dezvoltare pentru viitor. Programul cultural oferă informații foarte valoroase despre ce este acum și la ce aspiră să fie orașul, despre potențial și viziune. Oferă scenarii diferite și explorează noi posibilități de folosire a orașului, centrate pe om.

Oferă ocazia de a testa noi modele de cooperare public-private, noi mecanisme financiare și noi echipe multidisciplinare permanente în cadrul instituțiilor care să faciliteze parteneriatele. Toate acestea trebuie încurajate și dezvoltate în continuare.

Mai este nevoie de birocrație creativă și de flexibilitate în interpretarea legislației și a ghidurilor, așa încât să susțină folosirea spațiului public și a clădirilor disponibile pentru folosiri culturale și comunitare. Este nevoie ca administrația să fie deschisă la schimbare și să-și asume riscuri. Să investească în calitatea infrastructurii culturale și a spațiului public, implicând experți și organizând concursuri internaționale de soluții. Să integreze cultura în viziunea pentru oraș în integralitatea sa, nu doar în centru ci și în cartierele marginase. Descentralizarea oportunităților îmbunătățește conexiunea, atractivitatea și sustenabilitatea orașelor și regiunilor noastre.

Raportor panel:
— Cosmina Goagea

Stojan Skalicky

Arhitect-șef, Maribor / Maribor 2012
— Capitală Europeană a Culturii

Maribor este al doilea cel mai mare oraș din Slovenia și a fost Capitală Europeană Culturală în 2012, acum mai mult de zece ani. Fără niciun dubiu, titlul de Capitală Europeană Culturală a fost un reper arhitectural pentru orașul Maribor, dar scenariul este în progres.

Nu vedem titlul Capitală Europeană Culturală 2012 ca pe un eveniment ce s-a întins doar pe parcursul unui an, ci ca pe un proiect sustenabil prin care au fost finalizate multe proiecte din 2012 și până în prezent. Am stabilit atunci un scenariu pe termen lung pentru red dezvoltarea centrului istoric al orașului, a zonei de pe malul râului, zonă care este aproape de finalizare.

Arhitectul orașului din România este foarte important, și nu doar instituția sau persoana, ci structura în sine pentru că aceasta este singura structură, voce sau putere pentru spațiul public. Fie că vorbim de o galerie modernă sau de un muzeu istoric, acestea au un șef. Acest șef „împinge” luarea unor decizii politice pentru îmbunătățire, însă spațiul public nu are un șef, de aceea este necesară o astfel de structură precum arhitectul orașului.

Stojan Skalicky (născut în 1973) a absolvit Facultatea de Arhitectură a Universității din Ljubljana în 2000 sub îndrumarea Profesorului Aleš Vodopivec. A urmat practica arhitecturală la TU Munich. Între 2008 și 2013, a coordonat și condus dezvoltarea urbană în Maribor în calitate de arhitect al orașului. Din 2010, lucrează ca expert în problematicile spațiale ale orașelor și arhitecturii la Departamentul de Arhitectură din cadrul Facultății de Inginerie Civilă a Universității din Maribor. Activitățile extinse ale lui Stojan includ diverse domenii de lucru: expoziții de arhitectură și urbanism, activitate jurnalistică, competiții de arhitectură și urbanism, ateliere și seminarii, precum și realizarea unor proiecte arhitecturale și de urbanism în diferite țări. Este cofondator și director general al companiei Arhisol.

Gabriel Almăjan

Arhitect-șef, Primăria Municipiului Timișoara

Voi vorbi despre impactul competițiilor arhitecturale la nivelul primăriei și la nivelul infrastructurii culturale, un aspect foarte important, pentru că istoria administrației noastre la nivel general nu a pus accentul foarte mult pe el în trecut. Recent, am devenit mai deschiși la criterii de selecție calitative și ne-am decis să transferăm luarea deciziilor către o entitate calificată, care este formată de profesioniști, pentru a selecta cele mai bune soluții nu numai pentru obiective de arhitectură sau de construcții, ci și pentru proiecte culturale.

Prima idee pentru mine atunci când vorbim despre viitorul Capitalei Europene a Culturii este cum continuăm acest proces și cum scalăm acest proces de la un an la altul, de a fi un oraș care sporește conexiunea cu oamenii și care creează oportunități pentru schimbul de acte creative și emoții. Asta înseamnă că vom avea drept obiectiv promovarea unui număr mai mare de competiții, nu numai pentru obiective mari, precum muzee, galerii de artă, centre de activități multifuncționale, ci și pentru proiecte mai mici, în cartiere, intervenții care să fie mai aproape de viața cetățenilor orașului.

Acum toată lumea este implicată în procesul de a măsura impactul infrastructurii culturale în calitatea vieții, nu numai în ceea ce privește

anul acesta, ci și ce se poate întâmpla în viitor. Dacă vom putea să măsurăm acest impact, vom putea să trasăm indicatori ai calității vieții care nu țin doar de mobilitate, consum energetic, accesibilitate, ci și de componenta culturală a vieții.

Timișoara are o imensă moștenire culturală tangibilă, dar și intangibilă. Anul trecut am descoperit, alături de Ordinul Arhitecților, că este posibilă cartografierea și apoi deschiderea tuturor spațiilor deja construite, care nu sunt folosite sau sunt în stare proastă, pentru a deveni mai apoi scene sau locuri în care se pot desfășura anumite scenarii, cu investiții sau intervenții financiare minime.

În Timișoara, indiferent de conducerea politică, atât timp cât oamenii vor descoperi cât mai multe dintre aceste spații și posibilități, această conexiune va face posibil ca toată această infrastructură de spații și clădiri să continue să fie disponibilă oamenilor și să-i ajute să dezvolte acest vector cultural, care nu înseamnă doar evenimente artistice, ci și legături și întâlniri între oameni.

Gabriel Almăjan este Arhitectul-Șef al Primăriei Municipiului Timișoara. Portofoliul său include în principal construcția de clădiri medii și mari de apartamente, hale industriale și birouri, centre multifuncționale, facilități de divertisment și sport, precum și restaurarea de clădiri istorice. Printre obiectivele principale ale arhitectului-șef s-au numărat finalizarea noului Plan Urbanistic General al Timișoarei, restructurarea și digitalizarea Direcției de Urbanism și întărirea capacității primăriei de a construi o viziune urbanistică proprie pentru dezvoltarea orașului.

Ivan Šarar

Președintele Consiliului de Supraveghere al Rijeka 2020
— Capitală Europeană a Culturii

Locuim în orașe, ele au o identitate clară legată de climat, de arhitectură, de stilul de viață. Turiștii care vin într-o țară nu vin să vadă țara, ci anumite orașe. În Croația, de exemplu, stilul de viață din o anumită parte a țării este cu totul diferită de o altă parte a țării. Din această perspectivă, statul nu există, ci există orașele. De aceea există conceptul de Capitală Culturală Europeană.

Orașele nu înseamnă doar clădiri, orașele sunt despre oameni. Cred că oamenii sunt partea cea mai importantă a unui oraș, cred mult

mai mult în orașe cu oameni grozavi, dar fără clădiri grozave pentru că oamenii măreți pot implementa proiecte, politici și investiții. Eu am trei mesaje: totul este despre orașe, aceste orașe sunt despre oameni, iar al treilea este că eu cred în acest mod de investiții publice care nu se bazează pe rațiune. Cred că oamenii din cultură și politică se tem de eșec și de aceea mediul privat este genial, mare, iar mediul public este modest și de modă veche.

Ivan Šarar s-a născut în 1973 în Split, Croația. A absolvit psihologia la Facultatea de Filosofie din Rijeka și a studiat marketingul în programele postuniversitare ale Facultății de Economie din Zagreb. Și-a dedicat întreaga carieră profesională (din 1995) domeniului industriei culturale și creative, lucrând ca liber profesionist, antreprenor, muzician profesionist, promotor muzical, expert în marketing și co-fondator al mai multor ONG-uri și companii. Începând cu anul 2000, a ocupat poziții manageriale. Între 2011 și 2023, a lucrat în calitate de șef al Departamentului de Cultură al orașului Rijeka. În 2012, a coordonat „Strategia de Dezvoltare Culturală a Rijeka pentru perioada 2013-2020”. Din 2013 până în 2016, a fost liderul candidaturii orașului Rijeka pentru titlul de Capitală Europeană a Culturii în 2020. Între 2016 și 2021, a fost președintele Consiliului de Supraveghere al Rijeka 2020 d.o.o. A fost distins de mai multe ori la nivel național pentru activitatea sa în domeniile marketingului și publicității, precum și în industria muzicală.

Jorge Bonito Santos

Șef de Divizie, Intervenții în Spațiul Public, Primăria Lisabona

Ne gândim tot timpul la spațiul public nu pentru ca arhitecții sau peisagiștii să aibă un design nemaipomenit, ci ca la o scenă pe care să se întâmple lucruri. Nu vrem să avem un spațiu public foarte frumos, dar fără oameni acolo, vrem un spațiu public pe care oamenii să-l folosească, care să poată fi folosit într-un mod diferit de fiecare om.

Construim pentru viitor și trebuie să o facem foarte bine și să încercăm să ne construim viitorul împreună. Nu este o chestiune de gusturi, de ce ne place sau ce nu ne place, ci despre a construi orașul împreună ca o comunitate.

Această idee a ghidurilor de bune practici este destul de importantă pentru noi și pentru toți arhitecții și peisagiștii care proiectează orașul. De asemenea, acestea pot da șansa publicului, municipalității, să conducă procesul prin exemplu, nu impunând ceva, nu prin reguli, ci prin puterea exemplului.

Vorbim despre oameni, dar un lucru pe care ar trebui să-l avem este timp să discutăm cu oamenii. Este probabil una dintre cele mai bune modalități de a asigura viitorul orașului nostru.

Arhitect și urbanist, Jorge Bonito Santos are o vastă experiență în politicile arhitecturale. A contribuit la realizarea Politicii Naționale pentru Arhitectură și Peisaj din Portugalia, la Strategia Națională de Locuințe pentru perioada 2015 - 2031 și la Zona de Reabilitare Urbană - Coimbra ALTA | Strategia de Reabilitare Urbană pentru partea de sus a orașului Coimbra, primind mai multe premii pentru lucrările sale. A lucrat pentru municipalitățile Moita și Lisabona, ca șef de divizie în domeniile arhitectură, management urban, planificare urbană, reabilitare urbană și spațiu public, precum și ca manager de proiect în cadrul Departamentului de Dezvoltare a Afacerilor și Proiectelor al Parque EXPO din Portugalia.

Irina Iamandescu

Director Adjunct, Institutul Național al Patrimoniului,
Ministerul Culturii din România

Am identificat o lipsă pe piața patrimoniului pentru că ai instrumente precum fondurile europene, care sunt de o dimensiune imensă, dar și periculoase uneori, care nu pot fi accesate de proprietarii privați și de oamenii normali, ci doar de instituțiile publice cu o capacitate mare. În 2020 am reușit să stabilim un mecanism cu reguli proprii, adică criterii de calitate, cu acces și pentru proprietarii privați, dar nu numai pentru ei, este deschis și pentru administrațiile publice sau toate tipurile de ONG-uri și așa mai departe.

Unul dintre apelurile tematice pentru acest instrument a fost pentru Timișoara și în pregătirea Capitala Europeană Culturală 2023. Acesta a fost un experiment, a fost de fapt primul apel tematic pe care l-am avut în acest sens. Învățăm pe măsură ce-l construim și nu au aplicat mulți, dar cu toate acestea au

fost finanțate șapte proiecte la acel moment, inclusiv unul al municipalității. Mulți dintre ei erau proprietari privați care dețineau la comun o clădire în Timișoara.

Patrimoniul cultural contează, nu este doar o obligație, ci contează pentru societate și face parte și din dezvoltarea economică, din dezvoltarea comunității. Unul dintre instrumentele pe care le-am dezvoltat pentru aceste programe este să analizăm care a fost impactul proiectelor de restaurare în comunitate și pentru dezvoltarea unui anumit loc. Este ceva foarte nou și nu am avut această experiență până acum. În urmă cu 20 de ani, Institutul Național al Patrimoniului obișnuia să restaureze clădirile și le lăsa așa, nu avea cine să le folosească. Acum am început să punem astfel de lucruri în proiecte.

Irina Iamandescu este arhitect, lector al UAUIM – Departamentul de Istoria și Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului „Sanda Voiculescu”, director adjunct monumente istorice la Institutul Național al Patrimoniului și președinte al ICOMOS România. A fost implicată în numeroase proiecte privind conștientizarea valorii patrimoniului și recuperarea acestuia în București, Cluj, Sibiu, Anina, Sulina, Petrila s.a. precum și în proiecte privind protejarea patrimoniului mondial – UNESCO, ca Punct focal național pentru Convenția Patrimoniului Mondial sau ca parte din echipa de coordonare și elaborare a unor dosare de nominalizare – Roșia Montană, Brâncuși și Frontierele Imperiului Roman - Dacia. Domeniul său de interes științific este protejarea patrimoniului construit cu o orientare predilectă către cercetarea și recuperarea patrimoniului industrial, temă pe care și-a susținut teza de doctorat în 2015.

Lukasz Medeksza

Director Adjunct al Departamentului de Strategie și Dezvoltare Urbană, Primăria Wrocław

Strategia este mai mult un proces decât un set de documente și acțiuni fixe, trebuie să vedem totul într-un context mai larg. Este bine să legăm strategia cu principalele programe politice pe care le ai la nivel local, de exemplu. Trebuie să ai un fel de legătură în special cu programele autorităților municipale, însă trebuie să ai grijă pentru că strategiile și programele politice au funcții diferite.

Trebuie să verifici constant dacă valorile tale fundamentale și țintele tale strategice sunt respectate de politicile sectoriale și de investiții.

Sunt anumite contexte și factori care perturbă o abordare, factori care ne împing la acțiuni și decizii pe termen scurt: ritmul politic, activitatea competitorilor, o criză, stările publicului și tendințele. Astfel, strategiile trebuie să țină cont de acești factori, în timp ce încerci în mod constant să înțelegi viitorul și să-și păstrezi valorile cheie.

Singurul lucru pe care te poți concentra și pe care să-ți construiești o strategie sunt valorile tale. Astfel, cel mai important lucru este să vă recunoașteți valorile, să vă articulați valorile și să vă păstrați valorile.

Lukasz Medeksza este Directorul Adjunct al Departamentului de Strategie și Dezvoltare Urbană în cadrul Primăriei Wrocław din 2019. Cu expertiză în planificare strategică, previziune, analiză de date și formulare de politici publice, Lukasz are un rol esențial în promovarea cooperării multi-sectoriale/multi-nivel și în conectarea culturii cu programele de dezvoltare. El este co-autorul strategiei actuale a Wrocław-ului ("Wrocław 2030") și este, de asemenea, responsabil pentru conturarea următoarei strategii a Wrocław-ului ("Wrocław 2050", care urmează a fi finalizată în 2024). A supervizat documentul privind previziunile pentru Wrocław (2022) și este responsabil pentru rapoartele anuale privind starea orașului, care stau la baza voturilor de încredere pentru primarul Wrocław-ului. El este co-responsabil pentru conturarea relațiilor Primăriei Wrocław la nivel metropolitan, regional, național și european. Implicat activ în rețelele municipale și metropolitane la nivel național și european, Lukasz este membru al Comitetului de Conducere al METREX, o rețea pentru Regiunile și Zonele Metropolitane Europene. De asemenea, el este co-autorul Viziunii Metropolitane pentru Europa, care urmează a fi anunțată de METREX în noiembrie 2023.

Panel 3

Practicile culturale, factori de modelare
a politicilor publice și a dezvoltării urbane

Centrele culturale sunt coloana vertebrală a diseminării culturii. Cu ajutorul lor, Timișoara poate deveni exportator de cultură în regiune

O serie de practici culturale și de activare urbană pot deveni adevărate *think-tank-uri* pentru oraș, adesea ajungând să declanșeze o dezbatere urbană sau politică. De regulă, aceste inițiative implică profesioniști din diverse domenii, colaborează cu instituții, tratează probleme locale și găsesc soluțiile cele mai adecvate împreună cu comunitatea cărora se adresează. Uneori au rol de catalizator, care umple golurile între instituții și administrație. Contribuția lor este imensă, de la revendicarea bogatelor moșteniri socio-culturale până la reprogramarea peisajelor și clădirilor dezafectate, până la crearea de spații care au un impact pozitiv asupra bunăstării colective. Practicile discutate în panel au expus o serie de valori în jurul cărora se articulează, ca proiectare pentru o schimbare durabilă a comportamentului, o abordare centrată pe viață, o înțelegere comună și o experiență comună de rezolvare a problemelor, un risc împărțit sau un sentiment comun de vulnerabilitate prin distracție, bucurie, viață împreună și construirea unei comunități. Administrația publică trebuie să se asigure prin măsuri concrete că creativitatea și talentele rămân în oraș și atrag și pe alții. Să încurajeze sectorul cultural și creativ prin integrarea politicilor culturale în strategia de dezvoltare a orașului. Să ofere predictibilitate pentru finanțare și alocarea spațiului pentru cultură și comunitate. Să fie sigură că spațiul public și activitățile culturale sunt incluzive și să fie pregătită să gestioneze dezacordurile atunci când apar.

Raportor panel:
— Cosmina Goagea

Maria Charneco Llanos

Arhitect & co-fondator, MAIO Architects
Pepiniera. 1306 plante pentru Timișoara

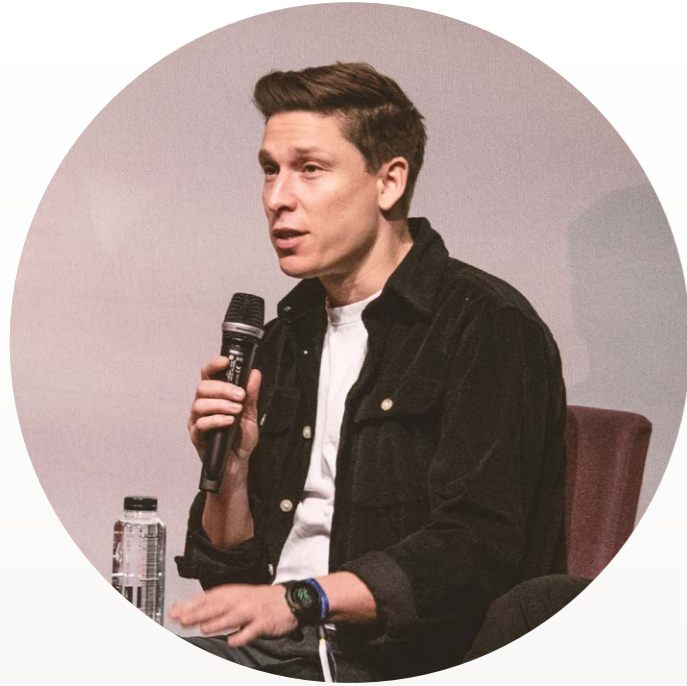
În ceea ce privește rolul arhitecților în spațiul public, eu cred că lucrul în colaborare cu profesioniștii, instituțiile publice, companiile private și implicarea a cât mai mulți oameni posibil sunt cruciale. Cred că proiecte de genul celui pe care l-am desfășurat la Timișoara sunt posibile doar dacă se alătură mulți oameni și depun efort în acest sens.

În ceea ce privește proiectul din Timișoara, sperăm că ceva din el va dăinui. Nu mă refer la ceva fizic, ci ceva la nivel mental. Suntem fericiți pentru că acest proiect a fost mai mult

decât un obiect. Credem că a fost un proiect important pentru noi și sper că a fost la fel și pentru oraș.

A fost un proces de lucru minunat, energia din Timișoara din această perioadă a fost una specială din toate punctele de vedere, de la creatorii proiectelor, de la consiliul consiliul local la oameni în general. Pentru noi a fost o experiență deosebită. Ne-am bucurat când am realizat că acest turn a devenit un loc unde se organizează evenimente, expoziții, concerte, pentru a vedea orașul dintr-o altă perspectivă.

Maria Charneco (născută în 1975) este arhitectă și doctorandă. A absolvit Escola d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB) și deține un master în Studii Avansate în Proiecte Arhitecturale de la UPC (Universitat Politècnica de Catalunya). Maria îmbină cercetarea cu activitatea profesională și didactică și a fost consultant de conținut în producția de filme documentare. A fost cercetătoare invitată la Harvard Graduate School of Design. În prezent, își scrie teza de doctorat despre Josep Lluís Sert și predă la Elisava – Escola de Disseny i Enginyeria. Maria este cofondatoare a biroului de arhitectură MAIO Architects, cu sedii în Barcelona și New York, specializat în crearea de sisteme spațiale ce permit variații și schimbări în timp. MAIO Architects este autorul conceptului de instalare pentru proiectul „Pepiniera. 1306 plante pentru Timișoara”.

Jak Spencer

Cofondator, Urban Scale Interventions

Strategia pe următorii 10 ani pentru Belfast ne-a ajutat să ne aliniem la strategia climatică, la strategia culturală, la planificarea urbană și așa mai departe. Acesta a fost punctul nostru de plecare, acela de a lucra la nivel strategic cu primăria Belfast, cu consiliul municipal de acolo.

Simțim că am devenit o instituție, simți asta când începi să primești reacții negative pe social media când schimbi direcții, când iei anumite decizii. Asta îți arată și cât de important este proiectul în comunitate și în oraș, ceea ce este un aspect pozitiv.

Nu știi niciodată ce se va întâmpla când deschizi ușile și cred că este o discuție importantă pentru care nu am descoperit răspunsurile încă. Este vorba de evaluare, despre impact și este o parte din ceea ce am făcut noi cu muzeele și obiectivele turistice.

Ce ni s-a părut foarte dificil în proiectul nostru a fost lipsa de dialog dintre administrație și actorii din sectorul cultural și apoi să încercăm să coordonăm această comunicare, să ajungem la ce ne-am propus prin strategia culturală.

Dr. Jak Spencer este un cercetător și designer premiat, specializat în proiecte de inovație centrate pe oameni. Este partener fondator la Urban Scale Interventions, un studio creativ care utilizează design thinking pentru a sprijini organizațiile publice și private să dezvolte proiecte de inovație centrate pe oameni, pentru a aborda provocările în locurile în care trăim, lucrăm și ne distrăm. Cu proiecte remarcabile în Irlanda de Nord, studioul este specializat în programe de dezvoltare prin cultură în orașe, îmbunătățirea stării de bine și a sănătății mintale în spațiul public, precum și în co-proiectarea politicilor și strategiilor guvernamentale.

Doctoratul său în design pentru schimbarea comportamentului în direcția sustenabilității de la Universitatea Loughborough din Marea Britanie a dezvoltat un cadru pentru înțelegerea și influențarea comportamentului în diferite piețe. În industrie, a condus o gamă diversă de proiecte de inovație și strategii centrate pe oameni pentru mărci globale precum Google, Facebook, IKEA și Unilever. Este un cercetător recunoscut, coordonând Spațiul de Cercetare Socială și Globală la Royal College of Art, Helen Hamlyn Centre for Design din Londra. A fost implicat în proiecte de cercetare în design în întreaga lume, cu accent deosebit pe îmbunătățirea sănătății mintale și a bunăstării, de la Brazilia la India și de la Mozambic la Irlanda de Nord. Interesele sale de cercetare se concentrează pe dezvoltarea metodelor și instrumentelor de design centrate pe oameni pentru a rezolva provocări dificile sociale și de afaceri la nivel global. Este co-autorul Design for Global Challenges and Goals pentru Routledge, care explorează rolul pe care designul îl poate juca în atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă.

Bogdan Demetrescu

Arhitect, cofondator & coordonator de arhitectură,
Ecluze pe Bega

Cu proiectul Ecluze pe Bega ne-am concentrat pe a restabili relația oamenilor cu râul Bega. Acest râu este foarte important pentru Timișoara și toată regiunea. Proiectul s-a concentrat pe a înțelege valoarea râului pentru toată regiunea, în special în ceea ce privește relațiile cu sârbii pentru că scopul canalului de acum 200 de ani era să transporte produse agricole, lemn și așa mai departe în centrul Europei. Această conexiune a fost întreruptă acum 70 de ani și de atunci relațiile au început să se slăbească, iar în ultimii 20 de ani nu au existat deloc astfel de relații.

Unul dintre cele mai importante rezultate ale proiectului nostru a fost mobilitate, redeschiderea navigabilității pe Bega, o sarcină foarte dificilă pentru noi. Vrem să creăm un *think-tank* pentru că noi de regulă strângem mulți profesioniști și vrem să lucrăm cu instituțiile, iar această perioadă este una potrivită pentru un astfel grup de gândire.

În concluzie, dacă acum 200 de ani Timișoara era un port pentru transportul de produse agricole și silvicultură, de acum Timișoara poate transporta cultură în Europa.

Bogdan Demetrescu este arhitect din Timișoara, absolvent al facultății de arhitectură în anul 2000, moment în care își propune să caute diferite forme de exercitare a profesiei în țară, alături de începutul profesiei de cadru didactic. În acest moment este conferențiar în cadrul Facultății de Arhitectură și Urbanism din cadrul Universității Politehnica din Timișoara, fiind responsabil de cursul și atelierul de proiectare în domeniul Intervențiilor pe Patrimoniu, precum și pentru coordonarea subunit-ului de lucrări de diplome cu tema patrimoniului hidrotehnic pe râurile din Banat. Pe lângă activitatea didactică, a pus bazele biroului D Proiect din Timișoara, cu o activitate de peste 20 de ani în zona proiectelor de intervenție pe patrimoniu și peisaj istoric, fiind distins cu mai multe premii naționale și internaționale pentru activitatea profesională și cea didactică.

Este co-fondator și coordonator de arhitectură în cadrul proiectului „Ecluze pe Bega”, care are ca scop principal punerea în discuție a reluării navigației pe Bega, pe întreaga lungime a canalului, și consolidarea poziției Timișoarei ca pol și port cultural în regiune.

Oana Simionescu

Co-fondator & director executiv FABER,
coordonator din partea FABER – Bright Cityscapes

Această călătorie fantastică ne-a transformat pe mulți dintre noi de la nivel de individ în elemente cheie ale unei povești comune frumoase și puternice. Credem cu adevărat că ar trebui să abordăm complexitatea orașului nostru și a lumii noastre prin creativitate și prin contribuția profesioniștilor din sectorul creativ. Facem lucrul acesta zi de zi, acesta este modul nostru de lucru, chiar și la un nivel de bază. Sperăm că ceea ce facem și ceea ce vom continua să facem vor începe să fie parte din politicile publice și din acțiunile pe care administrația noastră le construiește încet-încet.

Oamenii din echipa FABER au experiență în sectorul cultural și am știut că există o mare nevoie pentru infrastructură culturală în Timișoara, astfel că am început de la o nevoie prezentă la nivel local. Anul acesta am avut un partener bun în administrația locală. Ce s-a întâmplat în Timișoara în ultimii doi ani este un fel de miracol, administrația locală s-a trezit brusc și a început să sprijine mediul local.

Oana Simionescu este arhitect și manager, constant preocupată de modul în care se influențează reciproc oamenii și mediul construit. Asistent universitar în cadrul Facultății de Arhitectură și Urbanism din Timișoara începând cu 2010, coordonator al Anualei și apoi Bienalei timișorene de arhitectură în perioada 2014-2018 (activitate pentru care a fost nominalizată în 2016 la Premiul AFCN pentru Management Cultural), co-fondator al platformei de colaborare F O R (2010 - prezent), membru în Colegiul Director al filialei Timiș (vicepreședinte, 2014-2018) și apoi cel de la nivel Național al Ordinului Arhitecților din România (trezorier, 2018-2022), parte din echipele proiectelor undelocuiesc.eu (2016-2020), Upgrade My City (2016-2018), Triplex Confinium (2019-2022), și nu în ultimul rând, cofondator și coordonator FABER.

Saša Randić

Fondator, Randic and Associates

Rijeka este un fost oraș industrial care trece acum prin schimbări transformatoriale, astfel programul Capitală Europeană a Culturii fost o oportunitate pentru a trata problemele de identitate. Programul nu fost legat de proiecte noi de construcție, singura excepție a fost o clădire numită Children's House, o clădire construită din cărămidă.

O concluzie ar fi că partea culturală are un impact măsurabil asupra societății în ceea ce privește indicatorii economici și în ceea ce privește vizibilitatea, ceea ce a fost foarte vizibil în cazul Rijeka, cât și în cel al Timișoarei. O doua lecție învățată ar fi că tipologiile tradiționale al clădirilor culturale funcționează încă. Despre clădirea din cărămidă construită pentru copii, părinții spun că le place foarte mult pentru că nu este doar un loc unde se consumă cultură, ci și unul unde copiii pot produce produse culturale. Ei au acolo spații

de expoziție, au studiouri video cu echipament, au bibliotecă, workshop-uri, am făcut acolo un centru cultural.

Centrele culturale sunt coloana vertebrală a diseminării culturale și au fost coloana vertebrală a vieții sociale de-a lungul a aproape întregului secol 20, în special în țările din Europa de Est. Cu toate acestea, din motive variate, am renunțat să mai finanțăm astfel de centre culturale și am considerat că activitatea culturală ar trebui să se desfășoare altundeva și în alte feluri. În concluzie, având în vedere modul în care cultura este finanțată în ziua de azi și ce finanțări sunt disponibile, cred că ar trebui să regândim modul în care ne uităm la instituțiile culturale, să ne uităm atent la centrele culturale, să vedem că ele funcționează și ar trebui să găsim modalități de a le construi.

Saša Randić (născut în 1964) a absolvit Universitatea din Zagreb în 1990. Ulterior, a urmat un program de masterat la Institutul Berlage din Amsterdam, fiind printre primii absolvenți ai instituției de învățământ superior. Saša Randić a înființat firma de arhitectură Randić-Turato în 1993. Randić and Associates, biroul său actual, a fost înființat în 2009. A primit mai multe premii pentru arhitectură din partea statului croat și a fost nominalizat la Premiul Mies van der Rohe pentru Arhitectură al UE în două ediții, în 2007 și 2011, și la Premiul de Arhitectură Elvețian BSI în 2008. A reprezentat Croația la Expoziția Internațională de Arhitectură de la Bienala de la Veneția de două ori, în 2006 și în 2010. Între 2003 și 2007 a deținut funcția de președinte al Asociației Arhitecților Croați, unde a inițiat diverse proiecte de cercetare privind condiția contemporană a teritoriului croat. Predă la Facultatea de Inginerie Civilă, Arhitectură și Geodezie a Universității din Split.

Panel 4

Cum facem legătura între politici, reguli și practici culturale

Jordi Pascual

Pablo Otaola

Marina Batog

Alexandra Rigler

Arhitectura nu se rezumă doar la clădiri. Profesia se intersectează cu multe domenii culturale, dar și cu științele sociale

Cel mai important câștig al proiectului de capitală culturală este redobândirea încrederii ca principiu de funcționare a ecosistemului de organizații, proceduri, practici, colaborări. Prin Programul de capitală culturală, Timișoara și-a dezvoltat rapid un amplu sistem de organizații, proceduri, practici, colaborări. Timișoara 2023 a oferit oamenilor șansa de a-și re-chestiona relațiile cu orașul și societatea. Rețeaua socială formată va avea un impact semnificativ în anii care vin, extinzându-se dincolo de producția culturală. Această rețea de oameni și instituții este una sustenabilă și solidă, pentru că a demonstrat într-un context foarte încărcat de cerințe din toate direcțiile și de o dinamică puternică a legislației, sub presiunea timpului, că pot avea încredere unii în alții. Deci captarea încrederii este unul dintre câștigurile fundamentale ale anului capitalei. Instituțiile, mecanismele și practicile dezvoltate în cadrul Programului cultural Timișoara 2023 formează deja un sistem de referință pentru urmărirea în continuare a fenomenului de transformare în anii următori, atât pentru Timișoara cât și la nivel național. Este importantă deschiderea dialogului cu celelalte orașe europene și urmărirea unor ghiduri comune, pentru consolidarea unor obiective strategice la nivel european. De asemenea, cadrul internațional face națiunile responsabile. Este necesar de urmărit conexiunile dintre valorile culturale (patrimoniu, diversitate, creativitate și transmiterea cunoașterii) cu guvernarea democratică, participarea civică și dezvoltarea durabilă. Trebuie să ne asigurăm că politica publică este una a orașului, independentă de partidele politice.

Raportor panel:
— Cosmina Goagea

Alexandra Rigler

Directoare a Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara
Timișoara 2023 — Capitală Europeană a Culturii

De la bun început am beneficiat de sprijin și încredere din partea autorităților locale și știu că acest lucru va continua. Am reușit să câștigăm încrederea operatorilor culturali, o relație despre care sperăm că va fi una pe termen lung.

Avem nevoie de un cadru legislativ mai stabil când vine vorba de cultură și nu numai, dar acest aspect este greu de controlat. Anul acesta cred că am avut cinci legi care ne-au pus în poziții inconfortabile, am avut bugete pe care nu le-am putut cheltui, nu am putut să ne creștem echipa la un moment dat. Dacă vorbim despre o instituție publică nouă, cred îi este mai greu decât celor mai mari deoarece li pare că fiecare lege îi afectează.

Avem alte planuri pentru un program de Moștenire / Legacy Timișoara 2023, lucrăm la restructurarea instituției noastre. Avem o

echipă de experți care lucrează împreună cu noi la Planul de Legacy și vom avea interviuri și un atelier de planificare participativă cu toate părțile interesate și implicate. Avem analiști, avem planificatori și vrem să o facem în mod corect deoarece Moștenirea Programului Timișoara 2023 trebuie să fie ceva dezvoltat împreună cu toți cei implicați, nu numai de noi.

Vom face tot posibilul să nu pierdem tot capitalul cultural acumulat aici, în Timișoara și se vor lua măsuri directe. De exemplu, municipalitatea a anunțat că va continua programul de rezidențe, burse și mobilități cu o alocare foarte mare, un program care se va desfășura pe ambele sensuri de la Timișoara în alte părți și din alte părți în Timișoara.

Complementar formării de bază în domeniul arhitecturii și urbanismului, Alexandra Rigler se specializează în management și producție culturală, fiind inițiatore, coordonatoare și colaboratoare în numeroase proiecte din sectoarele cultural și creativ.

A activat în echipa Anualei și mai apoi a Bienalei Timișorene de Arhitectură Beta, a cărei coordonatoare a devenit pentru ce-a de-a treia ediție din 2020, în Consiliul Teritorial de conducere al Ordinului Arhitecților din România – Filiala Teritorială Timiș, în comitetul de experți al Premiului European pentru Spațiul Public Urban, precum și în diverse proiecte și platforme (F O R, FABER, Creativa, În comunitate, De-a Arhitectura).

În prezent activează în sectorul public, fiind directoarea Centrului de Proiecte al Municipiului Timișoara, structură ce are ca scop principal punerea în aplicare a cadrului multisectorial de finanțare publică nerambursabilă, în concordanță cu strategiile și politicile publice locale.

Ștefan Bâlici

Președinte al Ordinului Arhitecților din România

Arhitectura este o profesie culturală, este una tehnică, trebuie să se conformeze la anumite aspecte legale și tehnice, dar este una în esență culturală. Astfel, fiecare acțiune arhitecturală ar trebui să fie una culturală.

Cred că anul acesta a fost unul semnificativ pentru relația din arhitectură și cultură la nivel general. Am avut proiecte majore, unele care au arătat cât pot fi de importante și bine gândite pot fi proiectele arhitecturale, cât de important poate fi să punem întrebări și să punem oamenii în poziția de a regândi relațiile lor cu orașul și societatea. Asta face o arhitectură bună. Au fost multe proiecte care au avut de-a face cu arhitectura și care au creat discuții noi, idei noi. Pentru noi este foarte important acest lucru pentru că ne reamintește tuturor că arhitectura nu

reprezintă doar un răspuns în fața unei comisii, nu înseamnă doar proiectarea unei clădiri, ci practica arhitecturii înseamnă mult mai mult și poate fi profesată din mai multe poziții: din cea de arhitect al orașului, dintr-o organizație de stat, din o instituție culturală, fie ea publică sau privată.

Arhitectura nu se rezumă doar la clădiri, ci la clădiri și mediul lor înconjurător, ceea ce înseamnă că merge în spațiul urban, în spațiile publice, în peisajul local, este o profesie care se intersectează cu multe domenii culturale, cât și din sfera științelor sociale.

Anul acesta, Timișoara a fost un teren de testare pentru toate modalitățile de a pune arhitectura în cele mai bune poziții pentru a aduce rezultate bune pentru societate.

Ștefan Bâlici este președintele Ordinului Arhitecților din România. Este profesor asociat la departamentul de Istoria & Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului din cadrul Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București (din 2000), predând conservarea arhitecturii, cu accent pe patrimoniul arheologic. A fost activ în mai multe organizații profesionale și de societate civilă, printre care Europa Nostra și ICOMOS, este membru fondator și coordonator de proiect (2006-2016) al Asociației ARA (Arhitectură. Restaurare. Arheologie) și a fost managing partner și conservation planner la biroul de arhitectură OPUS din București (2001-2016). A condus Institutul Național al Patrimoniului (2016-2022), unde a fost responsabil de implementarea politicilor și a programelor publice pentru conservarea patrimoniului cultural din România.

Marina Batog

Co-fondatoare și partener MKBT - Make Better

Sunt un profesionist în regenerare urbană, iar cultura este un vector de dezvoltare în sectorul meu de activitate. Regenerarea urbană presupune lucrul pe intervale de timp foarte lungi. Astfel, dacă lucrezi în regenerare urbană trebuie să integrezi mai bine în procesul profesional intervalele de timp în care tu trebuie să fii parte din proces și să vezi rezultatele muncii tale. Nu cred că poți avea un impact major în regenerare urbană în cadrul a multe orașe de-a lungul carierei, nu cred că există un proces de regenerare urbană care să nu dureze mai mult de 10-15-20 de ani.

Cred că Timișoara s-a confruntat cu provocarea majoră de a se dezvolta în o perioadă scurtă, un imens ecosistem de organizații, proceduri, practici, colaborări,

în esență o rețea socială care ar putea și va genera un impact semnificativ în anii următori, impact ce va merge dincolo de producția culturală. Acesta este cel mai valoros rezultat al oricărei competiții de tipul Capitală Culturală Europeană. Trebuie să lucrezi pentru această competiție, iar după acest exercițiu ești mai puternic pentru munca ce vine după.

Nu ai cum să nu fii impresionat de această legătură dintre oraș și natură, precum și de patrimoniul industrial pe care-l are orașul. Mi-ar plăcea să colaborez în continuare cu Timișoara, cred că este important să fii parte din această frăție a vestului României și cred că sunt multe de învățat din experiența Timișoarei.

Marina Batog este economist cu specializare în planificare urbană și dezvoltare economică locală. În ultimii 15 ani, a lucrat susținut la firul ierbii în România, asistând comunități în procese de planificare strategică participativă. În același timp, a colaborat cu organizații precum PNUD, Banca Mondială și Consiliul Europei în procese de design și evaluare de politici publice guvernamentale și locale în domeniul planificării integrate, regenerării urbane și locuirii. Este co-fondatoare și, în prezent, coordonatoare a MKBT, o organizație cu sediul în București, dedicată inovării în practica regenerării urbane din România.

Pablo Otaola

Fost director general al Bilbao Ría 2000 și fost director al Comisiei de Gestionare a Zorrotzaurre (Bilbao)

Am fost impresionat aseară să văd prin Timișoara câți oameni se bucurau de oraș, de concerte.

În mod normal, proiectele culturale trebuie să fie dezvoltate de administrație, de sectorul public, cu o strategie de sus în jos. Noi asta am făcut în Bilbao cu Muzeul Guggenheim și cu alte proiecte. Pentru astfel de proiecte este nevoie de consens, un proiect care este susținut de mai multe administrații este unul mult mai puternic și astfel îi este asigurată și continuitatea. Al treilea lucru este că

susțin că este nevoie de organizații. Am creat multe organizații speciale pentru a dezvolta proiecte, unele publice, unele public-private. De asemenea, trebuie să avem un plan strategic, unul cu o viziune pe termen lung.

Am sentimentul că oamenii încep să își înțeleagă propria cultură prin ochii altor oameni, în special prin ochii străinilor. În cazul nostru, oamenii au început să aibă interes față de Muzeul Guggenheim și să îl iubească după ce a trezit interesul celor din afara țării.

Pablo Otaola este inginer cu specializare în transport și urbanism. Din ianuarie 2020 până în iulie 2023 a fost de Coordonator General de Infrastructură și în cadrul Primăriei din Málaga.

Între iunie 2004 și decembrie 2018 a fost director al Comisiei de Gestionare a Zorrotzaurre, o entitate public-privată responsabilă cu dezvoltarea urbanistică a peninsulei Zorrotzaurre din Bilbao. Între 1993 și 2000, a fost director general al Bilbao Ría 2000, o societate cu capital public cu proiecte menite să conducă la recuperarea zonei metropolitane a Bilbao prin intervenții care îmbină urbanismul, transportul și mediul înconjurător. În perioada 2003-2004, a fost director adjunct la IVAM, Institutul de Artă Modernă din Valencia. În ultimii 20 de ani, a fost consultant pentru diferite proiecte internaționale, fiind membru al Cercului de Calitate al Euralens, o inițiativă pentru dezvoltarea orașului Lens, în nordul Franței, în jurul noului Muzeu Louvre-Lens. De asemenea, a fost membru în juriul diverselor concursuri internaționale de arhitectură și urbanism.

Jordi Pascual

Coordonator, Comisia de cultură a UCLG

Cultura s-a transformat dintr-un sector într-un vector. De fapt, noi asta am încercat să facem în cei 20 de ani de existență ai Comisiei de cultură a UCLG. Noi credem că trebuie să înțelegem cultura ca pe un vector al dezvoltării locale sustenabile și am încercat să folosim cele mai bune instrumente din fiecare moment al istoriei noastre. Odată la cinci ani ne-am reînnoit instrumentele.

Un al doilea element este obiectivul cultural. La nivel local este foarte greu să ai succes în ceea ce privește acest aspect, dacă la nivel global națiunile nu acceptă să recunoască puterea culturii și modul în care cultura interacționează cu toate celelalte obiective spre care umanitatea trebuie să avanseze, să fie mai participative pentru a le atinge. Între timp, trebuie să fim critici cu noi înșine și să

prioritizăm mijloacele prin care noi putem contribui din poziția de actori culturali.

Cred că o cale bună pentru o inițiativă precum Timișoara Capitală Europeană a Culturii 2023 este să continue să activeze atât la nivel local, cât și la nivel internațional. Ați învățat multe, cu rezultate deosebite adesea, dar trebuie să explicați pentru orașe din întreaga lume cum a fost procesul, care au fost dificultățile, care au fost provocările pe care le-ați întâmpinat.

Dacă actorii culturali nu au o prezență în debaterile de la nivel local și global, atunci nu putem atinge țintele de dezvoltare sustenabilă. Dacă nu avem conținut valoros, țintele de dezvoltare sustenabilă nu pot fi atinse. Nu este o problemă la nivel personal, este vorba de evoluția întregului sistem cultural.

Jordi Pascual este coordonatorul Comisiei pentru cultură a organizației mondiale a United Cities and Local Governments (UCLG). Activitatea comisiei se bazează pe acțiunile „Cultura 21”, un set complet de instrumente bazate pe drepturile culturale privind cultura în orașele durabile. Comisia organizează un premiu global, precum și un summit bienal, gestionează o bază de date unică de bune practici și promovează o serie de programe de învățare și de consolidare a capacităților pentru orașe. În calitate de coordonator al Comitetului, este implicat în campania globală #culture2030goal, care pledează pentru rolul factorilor și actorilor culturali în Agenda 2030 a ONU și în Obiectivele de Dezvoltare Durabilă, inclusiv în ceea ce privește necesitatea unui obiectiv cultural. Jordi Pascual deține un doctorat privind drepturile culturale în dezvoltarea durabilă (Universitatea din Girona) și predă drepturile culturale și globalizarea (Universitatea Deschisă din Catalonia).

Încheiere

Ruben Lațcău

Viceprimar al Municipiului Timișoara

În ceea ce privește felul în care continuăm și cum ne asigurăm că lucrurile pe care le facem sunt durabile și merg înainte, acesta a fost un subiect pe care l-am dezbătut și înainte de acest an. În majoritatea discuțiilor, unul dintre lucrurile pe care le-am spus în mod constant a fost cum ne asigurăm că acest program va continua, cum ne asigurăm că acesta este un proiect durabil, cum ne asigurăm că aceste lucruri pe care le facem și banii pe care îi investim nu sunt doar pentru un an spectacol, pentru un moment fabulos, ci pentru ceva ce vom construi și vom continua și crește în viitor.

Una dintre preocupările mele, având în vedere că sunt responsabil pentru investițiile publice, a fost că vom avea o mulțime de spații, spații culturale, infrastructură și că poate nu vom putea să le folosim pe deplin sau că unele din ele vor ajunge să fie neglijate. Dar anul acesta mi-a dovedit că există energie și resurse în interiorul orașului pentru a le umple de viață și pentru a le umple cu acțiuni reale.

Voința politică din această administrație a Timișoarei este cea care a creat posibilitatea

ca această capitală a culturii să funcționeze așa cum a făcut-o, voința politică a fost cea care a creat o instituție, Centrul de Proiecte, și i-a acordat o finanțare de 20 de milioane de euro pentru programul cultural, asigurând totodată independența artistică a conținutului cultural.

Am sentimentul că Timișoara funcționează acum ca un loc în care energiile creative și sectorul cultural din România pot găsi un loc unde să crească, unde pot găsi un mediu deschis, strategic, dar care se gândește și la sustenabilitate în acest domeniu.

Anul acesta, Timișoara a avut șansa să se vadă cu adevărat, să fie recunoscută, să vadă că este un oraș frumos, că are resurse, un an în care să fie validată de alții. Ne simțim un adevărat oraș cultural în România, o adevărată putere economică, un adevărat hub intelectual al României și acum trebuie să construim pe această fundație și trebuie să continuăm acest ritm. Pentru noi este foarte important să continuăm acest lucru.

Ruben Lațcău este viceprimar al Timișoarei, responsabil de investiții, regenerare urbană, transport public și infrastructura edilitară. Experiența sa include managementul de proiecte complexe, coordonarea echipelor extinse și dezvoltarea urbană sustenabilă, pe care o folosește pentru a schimba treptat fața orașului. Înainte de a ocupa funcția de viceprimar, Ruben a deținut poziții de conducere în industria automotive, unde a acumulat peste 12 ani de experiență gestionând echipe de ingineri, bugete și termene pentru proiecte. El crede cu tărie că toate investițiile publice trebuie să contribuie la crearea unui mediu urban prietenos și deschis oamenilor. Pasionat de mobilitatea alternativă, Ruben Lațcău este un promotor al utilizării bicicletei ca mijloc de transport, fiind adesea văzut pedalând până la lucru.

Concluzii

— Jordi Baltà
 Consultant și cercetător Trànsit Projectes,
 Consilier în Comisia pentru Cultură UCLG

Acest scurt text adună o serie de gânduri bazate pe contribuțiile aduse pe parcursul seminarului „Vector TM: Cultura ca practică urbană” (Timișoara, 8-9 decembrie 2023). Scopul lor este să contribuie la continuarea unei conversații despre cultură, planificare urbană, arhitectură și dezvoltare locală în Timișoara.

M-au inspirat cuvintele lui Gruia Bădescu din deschiderea lucrărilor, despre cum orașele se dezvoltă printr-o multitudine de straturi care s-au acumulat de-a lungul anilor și secolelor. Asta m-a făcut să mă întreb în ce măsură faptul că Timișoara a fost Capitala Europeană a Culturii (CEaC) în anul 2023 ar putea fi un astfel de strat. Și, dacă este așa, **care este moștenirea sau sedimentul pe care ne-ar plăcea ca acest eveniment să îl lase în urmă** și cum ar putea acesta dialoga cu alte straturi anterioare.

Bineînțeles, înainte să ne gândim la moștenirea pe care ar putea-o lăsa acest strat, este important să subliniem faptul că CEaC nu ar trebui văzută doar ca un an, ci mai degrabă ca un proces, cu elemente care au început mai devreme și altele care vor continua ulterior. Aș vrea să sugerez că poate moștenirea acestei perioade ar putea combina anumite schimbări tangibile ale peisajului și ale mediului construit din oraș (de ex., noi facilități și spații culturale)

și, poate mai important decât atât, noi moduri în care să concepem și să gândim orașul, în dimensiunea sa intangibilă. Și este de asemenea important să notăm că ceea ce prezentăm noi acum sunt mai degrabă aspirații, bazate parțial pe descoperirile recente sau pe ceea ce există la scară mică, și parțial pe ce ne spun alte orașe că și-ar putea dori Timișoara.

Prin urmare, acest strat ar putea fi:

- Despre **a considera activitățile cultural-artistice drept un spațiu ce construiește orașul și contribuie la modul în care ne gândim la oraș și îl facem al nostru**, lărgind astfel orizontul tradițional al culturii și asigurându-ne că oferă alternative pentru diverse gusturi și activități.
- Despre **a considera patrimoniul cultural drept ceva valoros dintr-o gamă largă de motive** (culturale, sociale etc.), ceva ce trebuie păstrat și care trebuie să devină relevant pentru viața contemporană.
- Despre **a considera arhitectura și urbanismul drept practici culturale**, ce integrează o calitate bună a construirii, un simț estetic, adaptarea la contextul social și relevanța culturală, ceea ce conduce la sentimentul de apartenență.

- Despre a ne asigura că **spațiul public și activitățile culturale sunt inclusive** și pot să permită abordarea fricțiunilor urbane și cumva să le repare.
- Despre a **dezvolta viziuni comune între actorii publici, cei privați și reprezentanții societății civile**, în măsura în care este posibil, înțelegând faptul că, în ciuda diferențelor dintre ei, pot să existe și cauze comune.
- Despre a **considera spațiul public drept un bun comun, un spațiu împărțit cu ceilalți**, în care oamenii se pot amesteca și pot să se simtă în siguranță și care să contribuie la construirea sentimentului de cetățenie.
- Despre **participarea activă și crearea în colaborare** de către comunități a proceselor și proiectelor.
- Despre a **prezenta scopul noilor intervenții care afectează spațiile publice**, explicând de ce sunt lansate dezvoltări noi, dar permițându-le în același timp acestora să evolueze în interacțiune cu contextul.
- Despre a explora **modul în care viața urbană se relaționează cu mediul natural**, în feluri cât mai sustenabile.
- Despre **descentralizarea oportunităților** pentru participare culturală și folosirea spațiului public, asigurându-ne că designul bun ajunge și în cartiere.

De ce este nevoie pentru a obține aceste lucruri?

Prezentăm mai departe câteva dintre **acțiunile, măsurile și factorii specifici care ar putea fi necesari** pentru a permite ca moștenirea Timișoara 2023, așa cum este descrisă mai sus, să iasă la suprafață. Prin prezentarea lor, identificăm de asemenea în mod implicit și o parte dintre provocările și obstacolele care ar putea sta în calea acestor dezvoltări.

- **Să profităm de energia și de lucrurile învățate** generate de acest an, să nu ne pierdem avântul, ci să înțelegem acest moment ca o trambulină pentru a continua.
- Să ne asigurăm că există **voință politică pentru a păstra avântul** și pentru a construi pe baza lui și că acest lucru este considerat o politică la nivel de oraș, independentă de politicile de partid.
- **Să integrăm complet cultura în viziunea și aspirațiile orașului**, conectând-o cu dezvoltarea sustenabilă și **să dezvoltăm o politică culturală corespunzătoare**, care să includă noi dezvoltări de infrastructură acolo unde sunt necesare și unde pot fi făcute să fie sustenabile.
- **Să abordăm legislația și regulamentele**, astfel încât să poată exista o **flexibilitate** în interpretarea normelor pentru utilizări noi și justificate ale spațiului public și

dezvoltării culturale și că **regulamentele pentru spațiul public** iau în considerare valorile culturale și sociale.

- **Să convingem actorii influenți pentru decizii-cheie și să implicăm persoanele care pot permite schimbarea**, iar acest lucru include politicieni, funcționari publici care înțeleg valoarea pe care o aduce cultura în societățile în transformare, arhitecții șefi văzuți ca oameni care sunt capabili să anticipeze și sunt dispuși să încerce abordări noi.
- **Să înființăm echipe permanente de facilitare a proiectelor**, cu resursele umane, tehnice și financiare adecvate.
- Să alocăm forme de **finanțare pentru asumarea de riscuri și inovare**, să ne asigurăm că există în continuare oportunități pentru a fi creativi.
- **Să construim capacitățile celor care au nevoie să faciliteze și să genereze cultura în oraș**, inclusiv abilități de colaborare, și să ne asigurăm că abilitățile dezvoltate în procesul de învățare care a fost CEaC continuă să fie relevante.
- Să ne asigurăm că există **oportunități bune de inter-relaționare, colaborări, parteneriate și pentru construirea încrederii**.

- Să ne asigurăm că proiectele și programele investesc în **oportunități reale de participare** pentru comunități.
- Să ne asigurăm că **planificarea urbană ține cont de artă** ca element pentru îmbunătățirea experienței orașului.
- Să ne păstrăm deschiderea de a **profita de spațiile nefolosite**, unde putem să facem inovații legate de responsabilitatea pentru oraș, în sensul proiectelor participative, al inițiativelor temporare etc.
- Să adoptăm măsuri pentru a ne asigura că **talentul existent aici poate să rămână, că pot veni și altele și că există oportunități de schimburi transfrontaliere și internaționale**, prin evenimente precum acesta și alte activități în colaborare.
- Să integrăm oportunitățile de a **înregistra și a da sens transformării prin care trece orașul** (printr-o monitorizare și reflecție adecvate, alimentate de diferite tipuri de date, ce recunosc diferitele forme de cunoștințe și care oferă informații și cunoștințe utile la diferite niveluri, atât pentru politici, cât și pentru practică).

Jordi Baltà Portolés este consultant și cercetător la Trànsit Projectes, o companie de management cultural cu sediul în L'Hospitalet de Llobregat, Barcelona. De asemenea, este consilier pe probleme de cultură și orașe durabile în cadrul Comisiei pentru cultură a organizației Unitec Cities and Local Governments (UCLG) și membru al mecanismului de experți UNESCO pentru punerea în aplicare a Convenției din 2005 privind diversitatea expresiilor culturale. A oferit consultanță în domeniile politicilor culturale, diversității culturale și afacerilor internaționale unei game largi de organizații locale, naționale și internaționale din Europa, Africa, America Latină și Asia. Predă la Facultatea de Relații Internaționale de la Blanquerna - Universitat Ramon Llull (URL) și la masteratul în management cultural al Universității Deschise din Catalonia (UOC) și al Universității din Girona (UdG).

Măsurii

— Eugen Pănescu

Vector TM oferă căi de a contribui la continuarea și implementarea strategiei culturale din 2023 referitoare la sprijinul oferit sectorului creativ, pe baza unor direcții de acțiune din programul propriu sau preluate din Conferința Vector TM.

Dezbaterile și prezentările valoroase care au avut loc în cadrul seminarului internațional VECTOR TM, organizat între 8-9 decembrie 2023, indică necesitatea organizării unei întâlniri recurente, un format de tip Masă Rotundă, organizat și facilitat local de către Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara. Aceasta se va constitui ca o platformă de dezbateri, acțiuni și coordonare, între participanți instituționali și non-guvernamentali, pentru a împărtăși acțiuni în desfășurare sau programate, pentru a ierarhiza probleme și direcții de ameliorare, pentru a consolida ecosistemul local de actori relevanți. Pornirea unui sistem regulat de comunicare a acțiunilor coordonate va crea un fundal productiv pentru integrarea perspectivelor actorilor.

Așa cum a relevat și evenimentul Vector TM, importanța existenței și accesului la spațiile

dedicate culturii sunt cruciale. În acest sens crearea la nivel local a unui sistem de facilități, inclusiv financiare, este un proces necesar pentru susținerea acțiunilor individuale și găsirea unui drum comun cât mai bine integrat al celor care furnizează aceste facilități. Călea pe care Timișoara o urmărește este de a continua să fie un oraș de avangardă, care va fi un testing ground pentru parteneriatele public-private și public-publice care vor asigura accesul la diverse spații pentru diverse durate, guvernate pentru cultură și comunitatea locală. Beneficiile acestui sistem local sunt evidente și multiple, începând cu găzduirea activităților de producție culturală și prezentarea acesteia comunității, urmând cu sustenabilitatea reutilizării spațiilor prin circularitate funcțională, de păstrarea a moștenirii culturale, de conectare a instituțiilor la viața culturală a orașului.

Cumulul de măsuri și varietatea acestora contribuie la un rezultat mai consistent și de durată, care creează un climat de încredere în mediul cultural timișorean și atrage atât resurse locale publice și private, cât și internaționale.

Solidificarea instituțională a Centrului de Proiecte, în constantă legătură cu ecosistemul local este o direcție solidă și confirmată, la care se pot realiza acțiunile parteneriatelor publice și private, atragerea competențelor individuale și a unui sistem de gestiune financiară în zona culturală.

Acțiunile și măsurile se pot cuantifica, măsura și evalua constant, pentru o mai bună calibrare și consolidare a relevanței. Ingredientele unei viziuni împărtășite, generate prin Programul Timișoara 2023 Capitală Europeană a Culturii, sunt la dispoziție deja, importante în acest moment fiind acțiunea constantă și continuă.

Rezultatele urmărite prin formatul Masa Rotundă includ cunoașterea principalelor acțiuni ale participanților, investigarea conexiunilor dintre acestea, conturarea și afirmarea unei metode locale de cooperare și a unui scop împărtășit de continuare a moștenirii anului CEaC, antrenarea unor zone ale societății locale și a unor resurse de susținere a fenomenului cultural local. Comunitatea locală activă în Vector și derivatele acestuia excede sectoarele producției culturale, având potențialul de atragere a unor operatori economici, a zonei de învățământ complementar, a organizațiilor sociale și de recalificare profesională. Contactul local intens este cu zonele administrativă și politică. Resursele financiare atrase sunt bineînțeles binevenite, însă acest tip de cooperare este bidirecțională pentru

resurse umane, gestiunea informației și catalizarea deciziilor administrative și politice. Masa Rotundă va oferi sprijin pentru consolidarea integrată a contribuțiilor participanților prezenți și viitori, pe baza modelului VectorTM ca *think-and-act* tank local.

Direcții de acțiune instituționale

Transpunerea la nivel strategic și executiv a unor măsuri facilitate de acces la spații de producție și expunere culturală, ca fiind una dintre cele mai mari piedici în susținerea unei vieți culturale diverse și independente.

Măsuri administrativ-organizatorice

- Sistem de parteneriate public-private și public-publice pentru folosirea temporară sau pe termen lung pentru cultură a unor spații în proprietate publică
- Consolidarea unei organizații/unități dedicate gestiunii spațiilor pentru cultură (CdP)
- Promovarea unei plafonări a chiriilor și costurilor pentru spațiile culturale
- Încurajarea coagulării mediului privat în pan-organizații
- Consolidarea cooperării locale la nivel municipal-județean-metropolitan-regional

Măsuri fiscale

- Subvenții ocazionale sau regulate pentru susținerea producției culturale

- Sistem de acordare a finanțărilor publice
- Scutiri de taxe sau impozite locale în anumite condiții
- Acordarea de rezidențe, burse, mobilități și premii

Măsuri profesionale

- Studiu de potențial pentru identificarea spațiilor care să fie folosite pentru producția și expunerea culturală – temporar sau permanent
- Considerarea unor spații alternative, în plus față de cele consacrate – adaptive re-use, spații din sistemul școlar pe durata vacanțelor
- Construirea de infrastructură culturală nouă
- Achiziționarea/Închirierea pe termen mediu/lung de spații pentru a fi ulterior utilizate cultural (adaptive re-use)
- Încurajarea apariției spațiilor pentru cultură în proiecte/dezvoltări private
- Continuarea și intensificarea achiziției de proiecte prin concursuri de soluții pentru spații construite și amenajări de spații publice/deschise
- Continuarea reabilitării unor rețele de spații dedicate, similar cinematografelelor
Dezvoltarea unei rețele de spații cultural-comunitare în cartierele orașului

Măsuri mixte

- Sistem de parteneriate public-private și public-publice pentru preluarea în gestiune

- temporară (10-15 ani) a unor spații, a renovării acestora și închirierea în condiții preferențiale către operatori culturali, urmată de returnarea ulterioară a spațiilor proprietarilor
- Sistem de dezbateri și regulament pentru arta din spațiul public

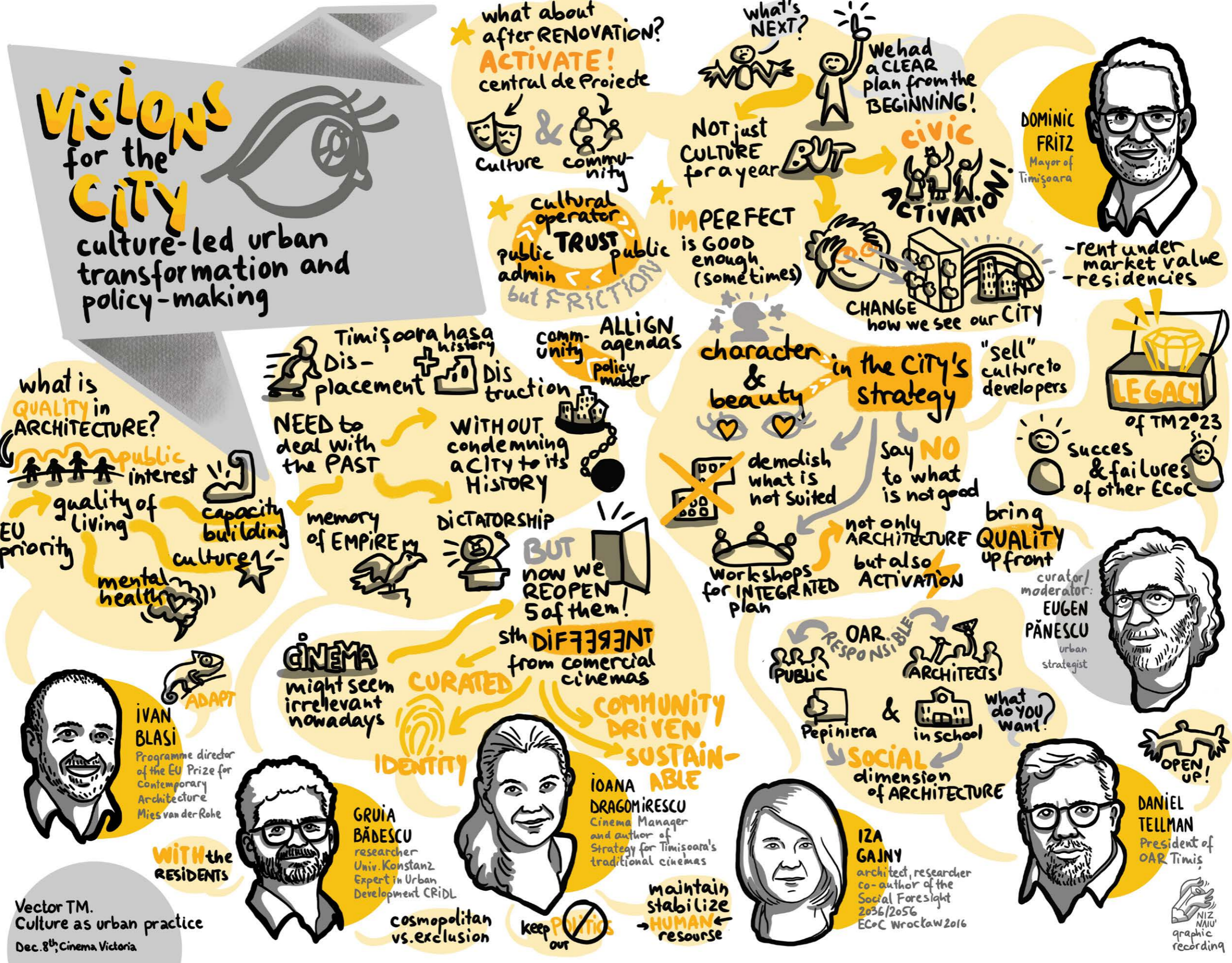
Masa Rotundă Vector

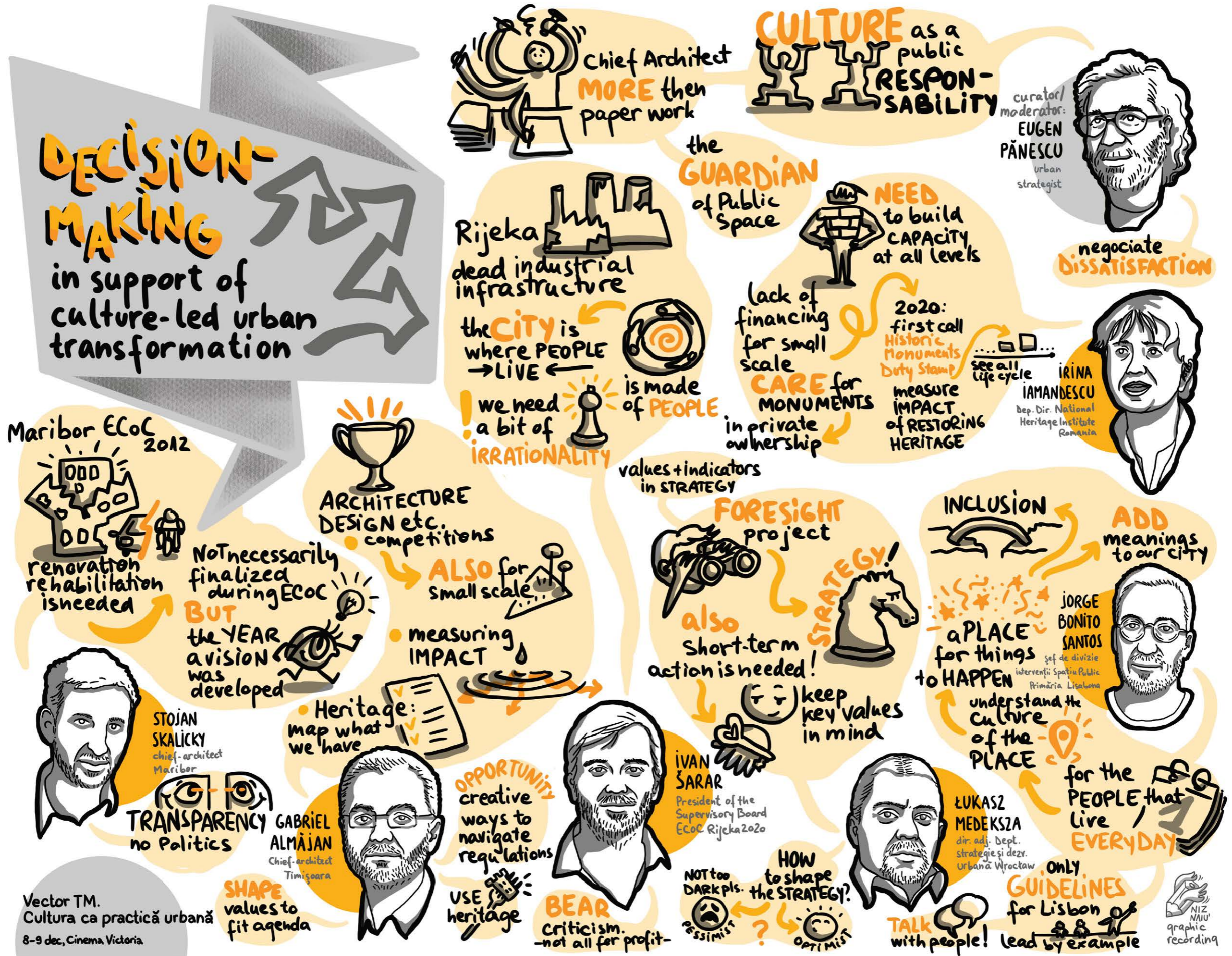
- Sistem recurent local de comunicare, negociere și reglaj – masa rotundă ca metodă și Vector ca think+act tank local, platformă de gândire și acțiune pentru oraș.

Ilustrații grafice

— Cristina Labo / NiZNAiU

CULTURAL PRACTICES

as policy-shapers and city-creators

EMBRACE complexity

the ripples of cultural practices

institutions are PEOPLE

curator/moderator
EUGEN PĂNESCU
urban strategist

old industrial space bought with **OWN MONEY** → **FABER**

renovated + activated + own content → **DESIGN** + **MUSIC**
hosted content + **BUSINESS**

EDUCATION for the CITY

BEGA the RIVER

International Harbour in TIMIȘOARA → Let's **EXPLORE!** in and out of the city
open NAVIGATION → 1000 km in 2023 on Bega
Connection to SERBIA → historical importance → cultural platform → **PELICANUL** restored

ECOC 2020 Rijeka

MORE programmes (less building) → repurpose re/ refurbish old industrial building → **CHILDREN'S HOUSE** → a place to CONSUME & PRODUCE CULTURE = cultural center (for kids under 12) → managed by MORE Institution

SASA RANDIĆ
Randić / Suradnici
Arhitektore Studio
Rijeka & Zagreb

Vector TM.
Culture as urban practice
Dec. 8th Cinema Victoria

TOP DOWN

what Belfast COULD be? → A → B → C → 10 Year strategy with City

BOTTOM UP → BANANA Block Space for YOUTH to experience CULTURE → in deprived neighbourhood → POLYLOOP DIGITAL TOOL to connect → DISCONNECT → addresses

JAK SPENCER
Urban Scale Interventions
Belfast

INDEPENDENCE → fragility → free dom

OANA SIMIONESCU
FABER & Bright Cityscapes
Timișoara
KEEP in BALANCE → business income vs subsidised content

URBAN KITCHEN platform to DEBATE FOOD

the **NURSERY** start with LETTER INTENTION → many wanted to join after

HOUSING BLOCK → **DOUBLE DOOR** → connection to public space

BOGDAN DEMETRESCU
Locks on Bega
Timișoara

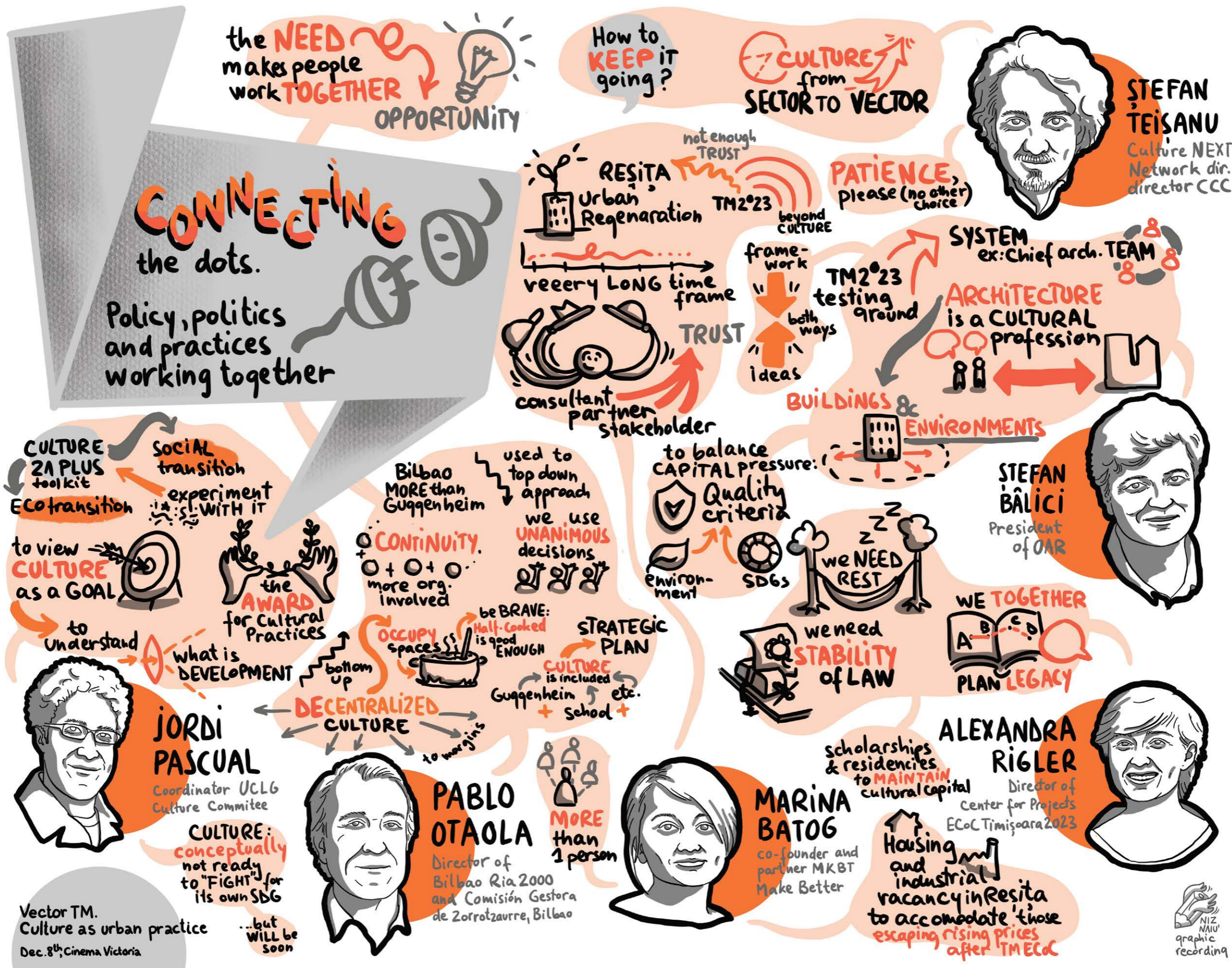
inst. arch org. → Think Tank

WHAT it leaves behind... → **SELFIES** → **CONTROVERSY**

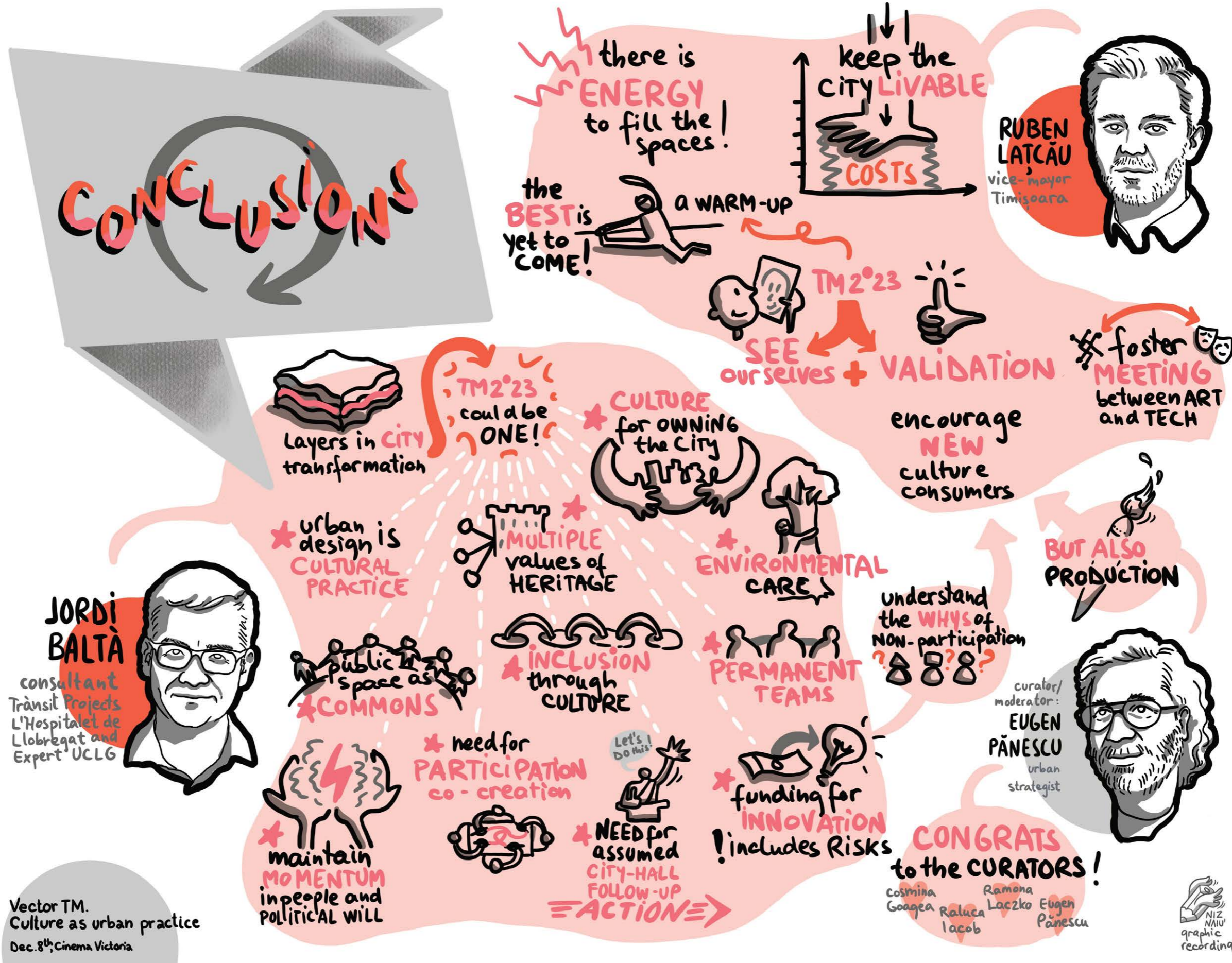
how it SHAPES people

NIZ NAIU graphic recording

Vector TM.
Culture as urban practice
Dec. 8th, Cinema Victoria

Vector TM.
Culture as urban practice
Dec. 8th, Cinema Victoria

Autori texte: Cosmina Goagea (Editorial, Raportor paneluri), Jordi Balta (Concluzii), Eugen Pănescu (Măsuri)

Grafic design publicație: Flavia Țună

Imagini facilitare grafică: Cristina Labo / NiZNAiU

Fotografii: Ionica Popovici / Oskar

Traduceri, proofreading: Cosmina Goagea, Anca Nistor, Ramona Laczko David

Co-Curatori: Cosmina Goagea, Raluca Iacob, Ramona Laczko David, Eugen Pănescu

Moderatori seminar: Eugen Pănescu și Ștefan Teișanu

Colaborator organizare eveniment: Echipa Ascendis (Anca Barbu, Adelina Mihael, Alina Șerban, Bogdan Costache)

Evenimentul face parte din programul Power Station, componenta Programului cultural național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023” dedicată creșterii capacității sectorului cultural și implementată de Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara.

Centrul de Proiecte al Municipiului Timișoara este o instituție publică aflată în subordinea Consiliului Local Timișoara. Facilitează accesul comunității la resurse și finanțează, din bugetul local al orașului, proiecte în cultură, educație, tineret, implicare civică, sport și mediu care dau viață unui oraș creativ, dinamic și incluziv. Centrul de Proiecte funcționează ca organism de implementare al Municipiului Timișoara pentru Programul cultural național „Timișoara – Capitală Europeană a Culturii în anul 2023”.

